

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Факультет психології

Кафедра соціальної реабілітації та соціальної педагогіки

На правах рукопису

Пашков Дмитро Юрійович

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА
В ГРОМАДСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ
З ДІТЬМИ, ЩО САМОВІЛЬНО ЗАЛИШАЮТЬ ДОМІВКУ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня: магістр

за спеціальністю 231 «Соціальна робота»

галузі знань 23 Соціальна робота

за освітньо-науковою програмою «Соціальна педагогіка»

Рівень вищої освіти: другий

Науковий керівник :

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки

Васильєва-Халатникова Марина Олександрівна

Допустити до захисту в ДЕК

Кафедра соціальної реабілітації та соціальної педагогіки

Завідувач кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки

доктор педагогічних наук, професор

Чернуха Надія Миколаївна

(підпис)

Київ – 2026

Анотація до магістерської роботи
на тему:
«Соціально-педагогічна робота в громадській організації з дітьми, що
самовільно залишають домівку»
Пашков Дмитро Юрійович

Мета магістерської роботи – теоретично обґрунтувати та практично перевірити структурно-функціональну модель соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку.

У магістерській роботі досліджено зміст соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку. За результатами теоретичного аналізу ряду вітчизняних та зарубіжних наукових джерел нами: проаналізовано зміст соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку у науковій та прикладній літературі; з'ясовано особливості соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку; визначено соціально-педагогічні практики роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку; обґрунтовано та експериментально перевірено структурно-функціональну модель соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку.

Зміст соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку, за результатами анкетування нами з'ясовано: соціально-педагогічна робота з дітьми, що самовільно залишають домівку має свою специфіку; соціально-педагогічна робота з дітьми, що самовільно залишають домівку має бути диференційована відповідно до віку дітей; є необхідність підвищення кваліфікації фахівців щодо соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку; є необхідність розробки

методичних рекомендацій соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку.

У магістерській роботі проаналізовано соціально-педагогічні практики роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку. Розроблено соціально-педагогічні рекомендації роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку.

Ключові слова: соціально-педагогічні практики, діти, що самовільно залишають домівку, соціально-педагогічна робота.

Abstract to the master's thesis
on the topic:
"Socio-pedagogical work in a public organization with children who leave
home voluntarily"
Pashkov Dmitry Yurievich

The purpose of the master's thesis is to theoretically substantiate and practically verify the structural-functional model of socio-pedagogical work in a public organization with children who leave home voluntarily.

The master's thesis examines the content of socio-pedagogical work in a public organization with children who leave home voluntarily. Based on the results of a theoretical analysis of a number of domestic and foreign scientific sources, we: analyzed the content of socio-pedagogical work with children who leave home voluntarily in scientific and applied literature; clarified the features of socio-pedagogical work in a public organization with children who leave home voluntarily; determined socio-pedagogical practices of work with children who leave home voluntarily; The structural-functional model of socio-pedagogical work in a public organization with children who leave home voluntarily was substantiated and experimentally tested.

The content of socio-pedagogical work in a public organization with children who leave home voluntarily, based on the results of the questionnaire, we found out: socio-pedagogical work with children who leave home voluntarily has its own specifics; socio-pedagogical work with children who leave home voluntarily should be differentiated according to the age of the children; there is a need to improve the skills of specialists in socio-pedagogical work with children who leave home voluntarily; there is a need to develop methodological recommendations for socio-pedagogical work in a public organization with children who leave home voluntarily.

The master's thesis analyzes socio-pedagogical practices of working with children who leave home voluntarily. Social and pedagogical recommendations for working with children who leave home voluntarily have been developed.

Keywords: socio-pedagogical practices, children who leave home voluntarily, socio-pedagogical work.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЩО САМОВІЛЬНО ЗАЛИШАЮТЬ ДОМІВКУ.....	11
1.1. Психологічна та соціально-педагогічна характеристика дітей, що самовільно залишають домівку.....	11
1.2. Причини самовільного залишення домівки дітьми: вітчизняний та зарубіжний досвід.....	16
1.3. Досвід соціально-педагогічної допомоги як засобу профілактики втеч з дому дітей.....	21
Висновки до першого розділу.....	26
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ З ДІТЬМИ, ЩО САМОВІЛЬНО ЗАЛИШАЮТЬ ДОМІВКУ.....	28
2.1. Організація, хід та результати емпіричного дослідження змісту соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку.....	28
2.2. Соціально-педагогічні практики роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку.....	82
Висновки до другого розділу.....	94
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ З ДІТЬМИ, ЩО САМОВІЛЬНО ЗАЛИШАЮТЬ ДОМІВКУ.....	97
3.1. Структурно-функціональна модель соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку.....	97
3.2. Методичні розробки соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку (на прикладі досвіду громадської організації «Магнолія» (м. Київ, Україна).....	102
Висновки до третього розділу.....	108
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	109
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	111
ДОДАТКИ.....	114

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність соціально-педагогічної роботи з дітьми, які самовільно залишають домівку, в сучасних умовах України набула критичного значення. Якщо раніше це розглядалось переважно як проблема девіантної поведінки, то сьогодні це комплексне явище, зумовлене соціальною нестабільністю, російсько-українською війною та трансформацією інституту сім'ї.

Проблема самовільного залишення домівки дітьми є однією з найгостріших соціальних проблем сучасного українського суспільства. Щорічно значна кількість дітей залишає свої сім'ї через конфлікти, насильство, нехтування, економічні труднощі або пошук кращих умов життя. Такі діти часто потрапляють у складні життєві обставини, стають жертвами злочинності, наркоманії, торгівлі людьми, що значно ускладнює їхню соціальну адаптацію. У зв'язку з цим зростає потреба у вдосконаленні форм і методів соціально-педагогічної роботи, спрямованої на профілактику втеч з дому та реабілітацію дітей, які опинилися в такій ситуації [2, С. 68-69].

За даними Національної поліції України, з 24 лютого 2022 року по 20 травня 2025 року було знайдено 27 013 дітей, а досі зниклими вважають 2 018 дівчаток та хлопчиків. Також за статистикою від «Служби розшуку дітей» тільки за 2025 рік 972 дитини самовільно пішли з дому та не повернулись у перші 24 години [3].

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного підходу до підтримки цих дітей, розробки ефективних програм соціальної допомоги та впровадження новітніх методик у практику соціальних служб, освітніх і виховних установ [5].

Проблематика соціальної дезадаптації дітей та підлітків розглядається у працях таких українських і зарубіжних науковців, як І.Д. Зверева, В.О. Полтавцева, Н.М. Корнієнко, Л.С. Сохань, О.В. Безпалько, І.А. Зимньої, А. Маслоу, К. Роджерса. Окремі аспекти виховання дітей «групи ризику» висвітлюються у працях В.Г. Бочарова, Т.В. Семигіної, О.Є. Антонюк, Ю.М. Красілової, М.О. Васильєвої-Халатникової. Проте, попри наявність наукових праць, тема форм і методів саме соціально-педагогічної роботи з дітьми, які самовільно залишають домівку, залишається недостатньо вивченою, що зумовлює потребу в подальшому дослідженні.

Отже, актуальність розв'язання порушеної проблеми на соціальному, професійно-освітньому, науково-теоретичному, практично-педагогічному рівнях зумовила обрання теми дослідження: **«Соціально-педагогічна робота в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку».**

Об'єкт дослідження – соціально-педагогічна робота в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку.

Предмет дослідження – структурно-функціональна модель соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та практично перевірити структурно-функціональну модель соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку.

Завдання наукової роботи:

1. Проаналізувати зміст соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку.
2. Дослідити особливості соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку.
3. Розробити структурно-функціональну модель соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку.

4. Запропонувати методичні розробки соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку (на прикладі досвіду громадської організації «Магнолія» (м. Київ, Україна).

Для розв'язання визначених завдань і досягнення поставленої мети використовувався комплекс взаємопов'язаних **методів** дослідження, зокрема, *загальнонаукові* (опис, аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація, конкретизація) – із метою з'ясування стану розроблення досліджуваної проблеми в педагогічній, соціально-педагогічній, психологічній літературі); *метод анкетування* – для отримання достовірної інформації шляхом відповідей респондентів на конкретні запитання; *статистичний аналіз емпіричних даних, моделювання*.

Наукова новизна дослідження полягає у науковому аналізі та систематизації підходів до розв'язання проблеми дитячих втеч у межах діяльності недержавного сектору. У роботі розширено та доповнено наукові уявлення про специфіку соціально-педагогічної роботи з дітей, що самовільно залишають домівку. Обґрунтовано потенціал громадських організацій як мобільних та інноваційних суб'єктів соціальної роботи, що здатні до соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку.

Практичне значення дослідження визначається можливістю безпосереднього використання результатів дослідження у реальній діяльності соціальних педагогів та працівників громадського сектору. Результати дослідження можуть бути використані для створення комплексних програм соціально-педагогічної профілактики поведінки дітей, які мають досвід втеч. Матеріали дослідження можуть бути впроваджені в освітній процес закладів вищої освіти при підготовці майбутніх фахівців соціальної роботи.

Інформація про вибірку і дослідження. Дослідження проводилось на базі Громадської організації «Магнолія» (м. Київ, Україна) щодо дослідження причин та наслідків самовільного залишення домівки дітьми (100 респондентів).

Структура наукової роботи: складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків і списку використаних джерел (26 джерел), додатки та містить 49 таблиці, 50 рисункв. Повний обсяг наукової роботи – 123 сторінки, із яких 114 сторінки основного тексту.

Результати магістерської роботи були опрабовані:

1. На XXVIII міжнародній конференції молодих науковців «Проблеми особистості в сучасній науці:результати та перспективи досліджень» у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (23-24 квітня 2026 року, м. Київ, Україна). Тема виступу: «КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИЧИН САМОВІЛЬНОГО ЗАЛИШЕННЯ ДОМІВКИ ДІТЬМИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ».

2. На II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку теорії та практики соціальної роботи в умовах війни та повоєнного відновлення» у Львівський національний університет імені Івана Франка (7 травня, 2026 року, м. Київ, Україна). Тема виступу: «СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ, ЩО САМОВІЛЬНО ЗАЛИШАЮТЬ ДОМІВКУ».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ, ЩО САМОВІЛЬНО ЗАЛИШАЮТЬ ДОМІВКУ

1.1. Психологічна та соціально-педагогічна характеристика дітей, що самовільно залишають домівку

Важливість проблеми дітей, що самовільно залишають домівку, займає особливе місце у сфері соціальної педагогіки, соціальної роботи та сфері соціального забезпечення в цілому, оскільки поведінка дітей, що самовільно залишають домівку є симптомом особистісних, соціальних, психологічних чи сімейних проблем. Самовільне залишення домівки дітьми в Україні та світі визначається як свідоме, несанкціоноване та не дозволене батьками, опікунами або представниками інтересів дітей, залишення місця постійного проживання дітьми без наміру повернення протягом певного часу [1].

Відтак, відповідно до визначення, поданого у дослідженнях І.Д. Зверевої та О.В. Безпалько, діти, що самовільно залишають домівку – належить до групи соціального ризику. Це особи, які мають підвищені шанси на соціальне відторгнення, девіантну поведінку та правопорушення, що підтверджується статистикою Міністерства соціальної політики України та даними Міністерства внутрішніх справ України [11, С. 23-27].

Відповідно до звіту Міністерства соціальної політики України можемо відмітити, що щороку понад 7–10 тисяч дітей в Україні здійснюють втечі з дому, а третя частина з них – здійснюють втезі з дому багаторазово. Водночас, практика діяльності громадських організацій, зокрема Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» (м. Київ, Україна), свідчить, що частина таких випадків має повторюваний характер, що вказує на системність та негайність проблеми [3].

Особливу роль у вивченні цієї категорії дітей відіграє досвід практичної роботи, зокрема в межах проєкту «Служба розшуку дітей», який реалізується Всеукраїнською громадською організацією «Магнолія» (м. Київ, Україна). У рамках цього проєкту здійснюється не лише пошук зниклих дітей, а й аналіз причин їхнього зникнення, що дозволяє досилити теоретичні підходи емпіричними даними [3].

Варто визначити соціально-психологічну характеристику дітей, що самовільно залишають домівку, що передбачає врахування наступних чинників:

➤ *Вікові особливості.*

Основну групу дітей, що самовільно залишають домівку, становлять підлітки віком 12–17 років. Це період інтенсивного формування особистості, що супроводжується кризою ідентичності, прагненням до автономії, підвищеною емоційною нестабільністю, фізіологічними змінами організму. У цей час підлітки схильні до протестної поведінки, що в умовах несприятливого середовища, може проявлятися у формі втечі з дому.

Практика проєкту «Служби розшуку дітей» підтверджує, що саме підлітковий вік є найбільш ризикованим з точки зору зникнень, оскільки поєднує психологічну вразливість і прагнення до незалежності [26, С. 113-116].

➤ *Особистісні характеристики.*

Дослідження науковців та практиків, зокрема Н.М. Корнієнко, дозволяють виділити низку типових рис дітей, що самовільно залишають домівку: занижена самооцінка, підвищена тривожність, збудженість, імпульсивність, труднощі самоконтролю тощо. Часто діти, що самовільно залишають домівку мають дефіцит емоційної підтримки та соціальних умінь [18].

З практичного досвіду громадських організацій, зокрема Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» (м. Київ, Україна), відомо, що багато дітей, що самовільно залишають домівку, не мають сформованого відчуття життєвої

безпеки та довіри до дорослих, що ускладнює їх повернення і подальшу ресоціалізацію та відновлення [3].

➤ *Соціальне середовище.*

Соціальні умови життєдіяльності в родині та громаді відіграють надзвичайно вадливу роль у формуванні поведінкових моделей дитини. Також зазначимо, що значна частина дітей, що самовільно залишають домівку, походить із сімей із низьким рівнем соціального благополуччя.

Підкреслимо, що груп ризику щодо дітей, що самогвільно залишають домівку можна віднести:

- сім'ї, де присутні різні види насильства (емоційне, соціальне, освітнє, побутове, економічне, сексуальне тощо) або різні форми залежності;
- сім'ї з порушеними соціальними зв'язками (сім'ї, що проживають у віддалених районах; дистантні сім'ї; сім'ї з алкогольною або наркотичною залежністю тощо);
- конфліктні сім'ї з авторитарними або, навпаки, байдужими моделями виховання дітей (сім'я з гендерними стереотипами; кар'єрно-орієнтована відчужена сім'я тощо) [12, С. 125-135].

Аналітика випадків, з якими працює «Служба розшуку дітей», демонструє, що саме сімейні конфлікти є одним із найчастіших тригерів для дітей, що самовільно залишають домівку [3, 4].

➤ *Емоційний стан.*

Діти, що самовільно залишають домівку, часто перебувають у стані емоційної напруги, фрустраційних розладів або депресії. Відсутність емоційної підтримки з боку значущих дорослих формує почуття самотності та непотрібності.

Згідно з гуманістичною теорією К. Роджерса, дефіцит безумовного прийняття для дітей є одним із ключових факторів формування деструктивної поведінки, включаючи самовільне залишення домівки.

➤ *Поведінкові прояви.*

Для дітей, що самовільно залишають домівку характерні певні девіантні форми поведінки:

- систематичні пропуски навчаннях занять в закладі загальної середньої освіти;
- участь у неформальних або асоціальних підліткових групах;
- правопорушення або схильність до протиправної поведінки;
- вживання психоактивних (психотропних) речовин (алкоголь, наркотики, токсичні речовини тощо) [20, С. 113-134].

Водночас, важливо підкреслити, що девіантна поведінка часто є не причиною, а наслідком глибших проблем дітей, що самовільно залишають домівку.

Важливо розуміти типологію дітей, що самовільно залишають домівку. За класифікацією О.В. Безпалько, можна виокремити такі типи дітей, що самовільно залишають:

- «романтики» - діти розглядають самовільне залишення домівки, як пригоду;
- «утікачі» від насильства та булінгу;
- «ізгої» - діти, які мають проблеми комунікації з однолітками;
- «правопорушники» - діти, які схильні до протиправної поведінки [1, С. 123].

Практичний досвід Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» підтверджує наявність усіх зазначених типів, однак найбільш вразливою категорією залишаються діти, які тікають саме від насильства або сімейних конфліктів (*Рисунок 1*).

Рисунок 1. Чинники соціально-психологічної характеристики дітей, що самовільно залишають домівку

Таким чином, аналіз психологічних та соціально-педагогічних характеристик дітей, що самовільно залишають домівку, свідчить про складну багатофакторну природу цієї проблеми. Самовільне залишення домівки є не лише формою поведінки дітей, а сигналом про кризу у системі «дитина – сім'я – соціум» [6].

Особливого значення у вирішенні цієї проблеми набуває діяльність громадських організацій, які доповнюють державну систему соціального захисту. Зокрема, досвід Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» (м. Київ, Україна) та проєкту «Служба розшуку дітей» демонструє ефективність поєднання пошукової, соціальної та інформаційної роботи, що дозволяє не лише оперативно реагувати на випадки зникнення дітей, а й виявляти системні причини цього явища.

Отже, ефективна соціально-педагогічна робота з дітьми, що самовільно залишають домівку має ґрунтуватися на комплексному підході, який поєднує психологічну підтримку, роботу з сім'єю, профілактику ризикованої поведінки та активну участь громадського сектору [3].

1.2. Причини самовільного залишення домівки дітьми: вітчизняний та зарубіжний досвід

Проблема самовільного залишення домівки дітьми в Україні та світі має комплексний характер і не може пояснюватися лише однією причиною. У більшості випадків, втеча є наслідком поєднання особистісних, сімейних, соціально-економічних, освітніх та середовищних чинників. Саме тому, в соціально-педагогічній науці – це явище розглядається не лише як форма девіантної поведінки, а як сигнал про кризові стани у житті дітей.

У вітчизняній науковій та прикладній літературі самовільне залишення домівки дітьми часто пов'язується з порушенням дитячо-батьківських стосунків; насильством у сім'ї; емоційним нехтуванням дітьми батьками; конфліктами з однолітками, батьками, вчителями; соціальною дезадаптацією та відсутністю підтримки з боку значущих дорослих. На думку І.Д. Зверєвої та О.В. Безпалько, діти, що самовільно залишають домівку, належать до групи соціального ризику, оскільки їх поведінка формується під впливом несприятливих умов виховання, нестачі безпеки, підтримки та позитивних моделей соціальної взаємодії [1, 11].

Особливу роль у дослідження та подоланні причин самовільного залишення домівки дітьми відіграють громадські організації, які безпосередньо працюють із випадками зникнення дітей. Зокрема, Всеукраїнська громадська організація «Магнолія» у межах проєкту «Служба розшуку дітей» здійснює прийом звернень щодо зниклих дітей, поширює інформацію про розшук,

взаємодіє з родинами, поліцією, медіа, громадськими спільнотами та іншими партнерами. Гаряча лінія «116 000» працює цілодобово та безкоштовно, що дозволяє оперативно реагувати на випадки зникнення дітей і водночас накопичувати практичний досвід щодо причин таких ситуацій [3,4].

У зарубіжній науці та практиці також підкреслюється, що самовільне залишення домівки дітьми не повинна розглядатися як «погана поведінка» або лише як протест. Насамперед, Missing Children Europe зазначає, що за даними гарячих ліній «116 000», значна частина дітей, що самовільно залишають домівку, повідомляють про проблеми вдома, у закладах догляду або у закладах загальної середньої освіти. Це підтверджує, що самовільне залишення домівки є реакцією на небезпечне або емоційно нестерпне середовище для дітей в громаді [4].

Розглянемо основні групи причин самовільного залишення домівки:

➤ *Родинні причини.*

Найбільш поширеною групою причин є проблеми у родинному середовищі дітей. До них належать: конфлікти з батьками; жорстоке поводження щодо дітей; фізичне чи психологічне насильство; емоційне нехтування; алкогольне, наркотичне або інші варіанти залежності членів родини; розлучення або повнорний шлюб батьків; відсутність довіри та підтримки. Для дітей – сім'я має бути базовим простором безпеки. Якщо ж саме вдома вони стикаються з приниженням, страхом або байдужістю, втеча може сприйматись як спосіб самозахисту.

У цьому контексті важливо враховувати положення Конвенції ООН про права дитини, яка гарантує дитині право на захист від усіх форм фізичного або психологічного насильства, недбалого ставлення, жорстокого поводження чи експлуатації. UNICEF також наголошує, що насильство щодо дітей може мати довготривалі наслідки для психічного здоров'я, поведінки, соціалізації та безпеки дитини.

➤ *Психологічні причини.*

Підлітковий вік для людей є періодом активного формування ідентичності, самостійності та особистісних кордонів. У цей період діти може гостро реагувати на критику, заборони або несправедливе, на їх думку, ставлення з боку дорослих. Імпульсивність, тривожність, низька самооцінка, нестача умінь саморегуляції та нездатність конструктивно вирішувати конфлікти можуть підвищувати ризик самовільного залишення домівки.

➤ *Соціально-економічні причини.*

Бідність, безробіття батьків, житлова нестабільність, вимушене переміщення, втрата близьких, російсько-українська війна та загальна соціальна напруга також можуть впливати на поведінку дітей. В умовах сьогодення ці чинники набувають особливої актуальності, адже багато дітей переживають травматичні події, евакуацію, розрив соціальних зв'язків, втрату звичного середовища та постійну невизначеність

➤ *Освітні причини.*

Важливим чинником можуть бути проблеми у закладах загальної середньої освіти: булінг дітей, конфлікти з однолітками або вчителями, низька академічна успішність, відчуття ізоляції, страх покарання за оцінки чи поведінку. Якщо діти не знаходять підтримки ні вдома, ні в освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти, ризик самовільного залишення домівки зростає.

➤ *Вплив однолітків та цифровий простір.*

Сучасні діти значну частину часу проводять у цифровому просторі. Соціальні мережі можуть як підтримувати дітей, так і створювати додаткові ризики: романтизацію самовільного залишення домівки, знайомства з небезпечними дорослими, маніпуляції, залучення до деструктивних груп або небезпечних дій. Для громадських організацій це означає потребу поєднувати класичну соціально-педагогічну роботу з цифровою безпекою.

➤ *Ситуативні причини.*

Іноді самовільне залишення домівки є реакцією на конкретну подію: сварку з батьками, покарання, конфлікт у закладі загальної середньої освіти, страх відповідальності, приниження або заборони. У таких випадках діти може не планувати тривалу відсутність, однак, навіть короточасне зникнення створює високі ризики для їх життя та добробуту (Таблиця 1.1) [18, С. 56-59].

Таблиця 1.1

Класифікація причин самовільного залишення домівки дітьми

<i>Група причин</i>	<i>Основні чинники</i>	<i>Можливі наслідки</i>
<i>Сімейні</i>	Насильство, конфлікти, байдужість, розлучення, гіперопіка або гіпоопіка.	Самовільне залишення домівки як спосіб уникнення небезпеки або тиску.
<i>Психологічні</i>	Тривожність, імпульсивність, низька самооцінка, депресивні стани.	Неспроможність конструктивно вирішувати конфлікти.
<i>Соціально-економічні</i>	Бідність, війна, переміщення, нестабільність.	Пошук безпеки або кращих умов поза сімейним колом.
<i>Освітні</i>	Булінг, конфлікти у закладах загальної середньої освіти, низька успішність.	Уникнення тиску батьків або закладу загальної середньої освіти.

<i>Цифрові та соціокультурні</i>	Вплив соціальних мереж, небезпечні знайомства, романтизація самовільного залишення домівки.	Ризик експлуатації, насильства, залучення до небезпечних груп.
<i>Ситуативні</i>	Сварка, покарання, стресова подія, емоційний вибух.	Імпульсивна втеча без плану повернення.

Отже, причини самовільного залишення домівки дітьми мають багаторівневий характер. Найчастіше самовільне залишення домівки є не самостійною проблемою, а зовнішнім проявом глибшої кризи: сімейної, психологічної, соціальної або освітньої. Саме тому, соціально-педагогічна робота дітьми, що самовільно залишають домівку має бути спрямована не лише на повернення дітей додому, а й на виявлення причин їх втеч.

Особливе значення у цьому процесі мають громадські організації. Діяльність Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» та проєкту «Служба розшуку дітей» демонструє, що громадський сектор може ефективно доповнювати державну систему захисту дітей, забезпечуючи швидке реагування, інформаційну підтримку, комунікацію з родинами та суспільну увагу до проблеми зниклих дітей [3].

1.3. Досвід соціально-педагогічної допомоги як засобу профілактики самовільного залишення домівки дітьми

Соціально-педагогічна допомога дітям, що самовільно залишають домівку, є важливою складовою системи профілактики девіантної поведінки, соціального

сирітства, насильства та повторних втеч з дому. Її головна мета полягає не лише у поверненні дітей до місця їх проживання, а й у створенні умов, за яких повторне самовільне залишення домівки стане менш імовірною.

У широкому розумінні, соціально-педагогічна допомога охоплює діагностику потреб дітей, психологічну та соціально-педагогічну підтримку, роботу з родиною, соціальний супровід, профілактичну діяльність, правове інформування, залучення до освітніх і дозвілєвих програм, а також міжвідомчу взаємодію з групою фахівців [5].

Особливе місце у такій роботі посідають громадські організації, оскільки вони часто є більш гнучкими, мобільними та ближчими до конкретних потреб дітей та родин. Вони можуть швидше реагувати на кризові ситуації, залучати медіа простір, волонтерів, партнерські мережі, міжнародний досвід і спеціалізовані сервіси допомоги [6,7].

В Україні одним із прикладів такої діяльності є Всеукраїнська громадська організація «Магнолія» та її проєкт «Служба розшуку дітей». Цей проєкт поєднує інформаційну, соціальну, комунікаційну та партнерську складові. Через гарячу лінію «116 000» організація приймає повідомлення про зниклих дітей, поширює інформацію про розшук, співпрацює з поліцією, медіа-сервісами та громадськістю. Така модель є прикладом практичного залучення громадської організації до системи захисту дітей.

Розглянемо основні напрями соціально-педагогічної допомоги дітям, що самовільно залишають домівку:

➤ *Діагностичний напрям.*

Передбачає виявлення причин самовільного залишення домівки, аналіз сімейної ситуації, емоційного стану дітей, рівня ризику повторного зникнення. На цьому етапі важливо не обмежуватися питанням «Де була дитина?», а з'ясувати, чому діти самовільно залишають домівку, чого боялись, від чого намагаються втекти і якої допомоги потребують.

➤ *Кризове реагування.*

У випадку зникнення дітей першочерговим завданням є швидке реагування. До нього належать звернення до поліції, збір інформації, комунікація з родиною, поширення орієнтувань, залучення медіа-партнерів та громадськості. Саме тут досвід Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» є особливо показовим, адже проєкт «Служба розшуку дітей» багато років працює як місток між родинами, правоохоронними органами, журналістами та громадою [3].

➤ *Консультативна підтримка дітей та родин.*

Після повернення дитини важливо не допустити повторного самовільного залишення домівки. Для цього необхідно є негайна робота з батьками, опікунами або представниками інтересів дітей: пояснення причин поведінки дітей, навчання ненасильницькій комунікації з батьками, однолітками, громадою, відновлення довіри, зменшення конфліктності у сім'ї тощо.

➤ *Психологічна підтримка.*

Діти, що самовільно залишила домівку, може переживати страх, сором, провину, агресію або недовіру до дорослих. Психологічна та соціально-педагогічна допомога має бути спрямована на стабілізацію емоційного стану, подолання травматичного досвіду, формування умінь безпечної поведінки та конструктивного вирішення конфліктів.

➤ *Соціально-профілактична робота.*

Профілактика самовільного залишення домівки передбачає роботу з дітьми групи ризику до того, як станеться зникнення. Це можуть бути бесіди, тренінги, інформаційні кампанії, робота в закладах загальної середньої освіти, просвітницька діяльність щодо батьків, розвиток умінь та навичок безпечної поведінки, формування довіри до служб допомоги.

➤ *Міжвідомча взаємодія.*

Жодна інституція роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку не може самотійно вирішити проблему втеч дітей. Ефективна допомога потребує

взаємодії поліції, служб у справах дітей, закладів освіти, центрів соціальних служб, медичних установ, психологів, фахівців соціальної роботи, громадських і благодійних організацій (Таблиця 1.2) [3,4].

Таблиця 1.2

Модель соціально-педагогічної допомоги дітям, що самовільно залишають домівку

<i>Етап роботи</i>	<i>Зміст роботи</i>	<i>Учасники</i>
Виявлення випадку дитини, що самовільно залишають домівку.	Повідомлення про зникнення, збір первинної інформації.	Родина, поліція, гаряча лінія «116 000».
Кризове реагування.	Пошук, поширення інформації, взаємодія з медіа-сервісами.	Поліція, Всеукраїнська громадська організація «Магнолія», засоби масової інформації, громада.
Повернення дитини, що самовільно залишила домівку.	Встановлення місцеперебування, безпечне повернення дитини, що самовільно залишила домівку.	Поліція, родина, соціальні служби.
Оцінка причин самовільного залишення домівки.	Аналіз сімейної ситуації, ризиків, потреб дитини, що самовільно залишила домівку.	Психолог, соціальний педагог (фахівець соціальної роботи), соціальні служби.

Соціальний супровід дитини, що самовільно залишила домівку.	Робота з дитиною і сім'єю, профілактика повторного самовільного залишення домівки.	Соціальні служби, заклади загальної середньої освіти, громадські організації.
Профілактична діяльність	Тренінги, консультації, інформаційні та просвітницькі кампанії.	Заклади загальної середньої освіти, громада, громадські організації

Варто проаналізувати зарубіжний досвід роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку.

У країнах Європейського Союзу, США та Канаді значну роль у допомозі дітям, що самовільно залишають домівку, відіграють спеціалізовані гарячі лінії, кризові центри, притулки та програми соціального супроводу. Важливою є не лише реакція після самовільного залишення домівки, а й профілактика – робота з родиною, закладами загальної середньої освіти, громадою та самими дітьми.

Наприклад, Child Helpline International підкреслює, що звернення дітей, що самовільно залишають домівку, часто пов'язані з насильством, сімейними проблемами або ментальним здоров'ям. Це свідчить, що допомога має бути не каральною або засуджуючою, а підтримувальною [7].

Для України цей підхід є особливо важливим, оскільки в умовах російсько-української війни ризики для дітей зростають. Діти можуть залишити домівку не лише через сімейний конфлікт, а й через страх, травматичний досвід, переміщення, втрату стабільності, відчуття небезпеки тощо.

Отже, соціально-педагогічна допомога дітям, що самовільно залишають домівку, має бути комплексною, своєчасною та індивідуалізованою. Вона повинна поєднувати кризове реагування, психологічну підтримку, роботу з сім'єю, соціальний супровід і профілактику вторинної втечі.

Досвід громадських організацій, зокрема Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» та проєкту «Служба розшуку дітей», свідчить про важливість громадського сектору у системі захисту дітей. Така діяльність є прикладом практичної соціально-педагогічної роботи, що поєднує допомогу конкретній дитині, підтримку родини, інформаційну мобілізацію суспільства та співпрацю з державними структурами та громадськими осередками.

Висновки до першого розділу

У першому розділі було здійснено теоретичний аналіз соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку. Розглянуто психологічні, соціальні, сімейні та поведінкові особливості дітей, що самовільно залишають домівку; проаналізовано основні причини самовільного залишення домівки, а також визначено напрями соціально-педагогічної допомоги.

Самовільне залишення домівки дітьми є складною соціально-педагогічною проблемою, яка не можна пояснювати лише неслухняністю, протестом або бажанням пригод. У більшості випадків така поведінка є наслідком глибших проблем дітей, що самовільно залишають домівку: сімейних конфліктів, насильства, емоційного нехтування, булінгу, соціальної нестабільності, психологічної вразливості або відсутності підтримки з боку дорослих.

Було встановлено, що найбільш вразливою категорією є підлітки, оскільки саме у цьому віці загострюється потреба у самостійності, визнанні, довірі та безпеці. За відсутності підтримки з боку сім'ї, закладів загальної середньої освіти або громади – діти можуть обрати самовільне залишення домівки як спосіб уникнення конфлікту або небезпеки.

Важливим висновком є те, що профілактика самовільного залишення домівки має бути комплексною. Вона повинна включати раннє виявлення дітей групи ризику, роботу з родиною, психологічну та соціальну підтримку, розвиток соціальних умінь, безпечне освітнє середовище, правове інформування та міжвідомчу взаємодію.

Окреме значення має діяльність громадських організацій, які доповнюють державну систему захисту дітей. На прикладі Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» та проєкту «Служба розшуку дітей» можна побачити, що громадський сектор виконує важливі функції: оперативне реагування на випадки

зникнення дітей, комунікація з родинами, поширення інформації, співпраця з поліцією, медіа-службами та міжнародними партнерами.

Таким чином, соціально-педагогічна робота з дітьми, що самовільно залишають домівку, має розглядатися як частина ширшої системи захисту прав дітей. Її ефективність залежить від поєднання державних механізмів, професійної допомоги фахівців і активної участі громадських організацій.

•

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ З ДІТЬМИ, ЩО САМОВІЛЬНО ЗАЛИШАЮТЬ ДОМІВКУ

2.1. Організація, хід та результати емпіричного дослідження змісту соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку

Емпіричне дослідження проводилося з метою вивчення змісту соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку, а також виявлення основних причин такої поведінки, факторів ризику та потреб сімей у соціальній підтримці та супроводі.

База та вибірка дослідження. Дослідження було організовано на базі Всеукраїнської громадської організації «Магнолія», яка здійснює системну діяльність у сфері захисту прав дітей, зокрема через функціонування гарячої лінії з розшуку зниклих дітей «116 000» [4].

Гаряча лінія працює у форматі кол-центру та забезпечує щоденний прийом звернень від: батьків або законних представників зниклих дітей; свідків можливих випадків зникнення; громадян, які володіють інформацією про місцеперебування дітей.

Саме завдяки можливостям цієї гарячої лінії було організовано проведення анонімного телефонного анкетування респондентів щодо проблематики нашого дослідження [6].

У дослідженні взяли участь 100 респондентів (батьків), які були поділені на дві групи: перша група (50 осіб) – батьки дітей, які хоча б один раз самовільно залишали домівку; друга група (50 осіб) – батьки дітей, які не мають досвіду втечі, проте належать до групи ризику (за оцінкою фахівців гарячої лінії та на основі звернень).

Такий розподіл вибірки дозволив не лише проаналізувати вже наявний досвід проблемної поведінки, але й виявити потенційні фактори ризику та запобіжні механізми для дітей.

Інструментарій дослідження. Для збору емпіричних даних було розроблено дві окремі анкети, відповідно до специфіки кожної групи респондентів: для батьків дітей, які мали досвід самовільного залишення домівки – 24 запитань; для батьків дітей групи ризику – 20 запитань.

Обидві анкети мали подібну логічну структуру та склалися з трьох основних блоків:

1. Статистичний блок (5 запитань).

Містив питання, спрямовані на отримання загальної соціально-демографічної інформації про респондентів та їхні сім'ї, зокрема:

- вік дитини;
- склад сім'ї;
- соціально-економічні умови;
- місце перебування тощо.

2. Блок «Причини самовільного залишення домівки або ризику» (10 запитань).

Цей блок був спрямований на виявлення основних факторів, що можуть спричиняти самовільне залишення домівки або формувати ризикову поведінку у дітей. Зокрема, досліджувались:

- рівень сімейних конфліктів;
- психологічний стан дитини;
- наявність насильства (психологічного, фізичного, економічного тощо);
- особливості поведінкових моделей;
- вплив соціального оточення та онлайн-середовища

3. Блок «Профілактика та потреби у підтримці» (5 запитань)

Метою блоку було визначення:

- рівня обізнаності батьків щодо профілактики ризикованої поведінки;
- досвіду звернення за соціальною допомогою;
- потреб у підтримці (психологічній, соціальній, правовій тощо);
- бачення ефективних рішень та інструментів запобігання втечам дітей.

Організація та хід дослідження. Дослідження проводилось у форматі анонімного телефонного опитування, що забезпечило:

- конфіденційність відповідей;
- більшу відкритість респондентів у чутливих питаннях;
- можливість залучення батьків, які вже мали досвід звернення до гарячої лінії.

Опитування здійснювалося фахівцями гарячої лінії Всеукраїнської громадської організації «Магнолія», які мають досвід комунікації з кризовими категоріями населення та дотримуються етичних стандартів роботи з персональними даними. Усі респонденти були попередньо поінформовані про мету дослідження, добровільність участі та анонімність отриманих даних.

Значення дослідження. Проведене емпіричне дослідження дозволяє:

- глибше зрозуміти причини самовільного залишення дітьми домівки;
- виявити ключові фактори ризику на рівні сім'ї та соціального середовища;
- оцінити потреби батьків у соціально-педагогічній підтримці;
- визначити ефективні напрями профілактичної роботи в діяльності громадських організацій, зокрема Всеукраїнської громадської організації «Магнолія».

Отримані результати стануть основою для подальшого аналізу та формування практичних рекомендацій щодо вдосконалення соціально-педагогічної роботи з дітьми групи ризику.

Анкета 1.

Блок 1. Статистичний

1. Ваш сімейний стан:

- Одружені / у цивільному шлюбі
- Розлучені
- Вдова(вець)
- Неодружені

2. Кількість дітей у Вашій родині:

- Одна дитина
- Дві дитини
- Три і більше

3. Ваш матеріальний стан:

- Вистачає коштів на всі основні потреби та відпочинок
- Вистачає лише на основні потреби
- Часто виникають труднощі з коштами
- Живемо у стані постійної фінансової скрути

4. Хто проживає разом із дитиною:

- Обоє батьків
- Один із батьків
- Інші родичі (бабуся, дідусь тощо)
- Інші опікуни

5. Чи є у Вашій родині досвід виховання дітей із особливими потребами:

- Так, є
- Немає

6. Якій вік Вашій дитини?

- 1-5
- 6-10
- 11-15
- 16-18

7. Яка стать у Вашій дитини?

- Хлопчик
- Дівчинка

8. В якому населеному пункті мешкає Ваша дитина?

- Місто
- Селеще міського типу
- Село
- Немає відповіді

Блок 2. Основні причини втечі (на думку батьків)

9. На Вашу думку, основні причини, через які дитина може втекти з дому:

- Конфлікти в сім'ї
- Складні життєві обставини в родині
- Фінансові труднощі
- Вплив друзів/однолітків
- Бажання незалежності
- Булінг
- Нарко або алко залежність батьків/опікунів
- Психологічне насилля
- Інше (вказіть)

10. Наскільки фінансовий стан сім'ї впливає на ймовірність втечі дитини:

- Дуже сильно
- Помірно
- Немає значного впливу
- Складно відповісти

11. Чи були випадки фізичного насильства у Вашій родині:

- Так, час від часу
- Так, рідко
- Ні, не було
- Немає відповіді

12. На Вашу думку, чи може фізичне насильство стати причиною втечі дитини:

- Так, завжди
- Так, іноді
- Ні, це не є причиною
- Важко відповісти

13. Чи були у Вашій родині випадки сексуального або сексуалізованого насильства? *

- Так
- Ні
- Важко відповісти

14. На Вашу думку, чи може сексуальне або сексуалізоване насильство бути причиною втечі дитини?

- Так, безумовно
- У деяких випадках
- Ні, не вважаю це причиною
- Важко відповісти

15. Чи відіграє роль у втечах дітей неналежне виховання з боку батьків?:

- Так, значну
- Частково
- Ні
- Важко відповісти

16. Чи Ви вважаєте, що комунікація з однолітками може стати причиною втечі дитини з дому?

- Так, повінстю
- Так, частково
- Ні
- Важко відповісти

17. Наскільки велике значення має освітнє середовище у випадках втеч:

- Дуже велике
- Частково
- Не впливає
- Важко відповісти

18. Чи вважаєте Ви що одна з причин втечі дітей з дому є – вплив ЗМІ та соціальних мереж (тіток, інстаграм, фейсбук тощо)?

- Впливає
- Частково впливає
- Не впливає
- Важко відповісти

19. Чи зверталися Ви по допомогу до спеціалістів (соціальний педагог, психолога, психотерапевт тощо) у зв'язку з поведінкою дитини:

- Так, регулярно
- Так, один чи кілька разів
- Ні, не зверталися
- Планую звернутися
- Не планую звертатись

Блок 3. Профілактика та попередження

20. Що, на Вашу думку, могло б запобігти втечам дітей з дому:

- Покращення взаєморозуміння в сім'ї
- Підвищення рівня життя
- Підвищення рівня уваги та контролю за дитиною
- Доступ до психологічної підтримки
- Інше (вказіть)

21. Які заходи у школі чи громаді допомогли б зменшити випадки втеч:

- Психологічні та соціально-педагогічні консультації
- Профілактичні заходи щодо булінгу
- Гурткова робота в учбовому закладі або позашкільному закладі

- Просвітницька діяльність для батьків і дітей
- Інше (вказіть)

22. Чого найбільше потребує дитина, аби не залишати дім:

- Любові та підтримки
- Відчуття безпеки
- Фінансового забезпечення
- Свободи і довіри
- Педагогічний вплив
- Інше (вказіть)

23. Як би Ви охарактеризували власний рівень готовності змінювати підхід до виховання дитини:

- Готовий/готова до змін
- Частково готовий/готова
- Не готовий/готова
- Важко відповісти

24. Яку допомогу від держави чи громади Ви вважаєте найбільш ефективною у профілактиці втеч:

- Психологічна та соціально педагогічна підтримка
- Фінансова допомога сім'ям
- Освітні програми для батьків
- Соціальний супровід сімей
- Інше (вказіть)

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfA7pRAxi0NNhKyZP8gDn78kBrVl7e0Mt2MurpuG1Y493vnWw/viewform>

Аналіз відповідей Анкета номер 1. Статистичний блок. Батьки дітей у яких дитина хоча б один раз самовільно залишила свій дім. На перше питання про «Ваш сімейний стан?» (Таблиця 2.1, Графік 2.1) 50 респондентів відповіли наступним чином: одружені або перебувають у цивільному шлюбі 26

респондентів (52 %), 15 (30 %) респондентів відповіли що вони розлучені, 8 респондентів (8 %) неодружені і 1 респондент (2 %) вдовець/вдова. Висновок свідчить що не завжди діти тікають з родини де є один з батьків. Тобто, це може бути абсолютно повна сім'я.

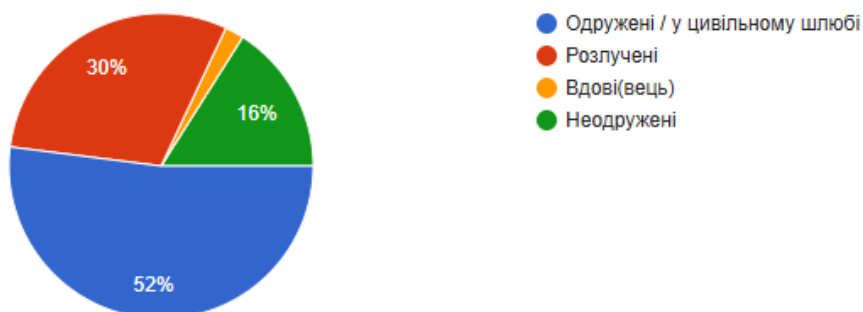
Таблиця 2.1

Питання 1	Респонденти	Відсотки
Ваш сімейний стан?		
Одружені / у цивільному шлюбі	26	52
Розлучені	15	30
Неодружені	8	16
Вдова(вець)	1	2

1.Ваш сімейний стан:

50 відповідей

 Копіювати діаграму

Графік 2.1

В межах другого запитання: «Кількість дітей у вашій родині?» (Таблиця 2.2, Графік 2.2) ми визначили, що 24 (48 %) респондента мають одну дитину в родині, 17 респондентів (34 %) мають дві дитини а 9 респондентів (18 %) мають 3 і більше дітей.

Таблиця 2.2

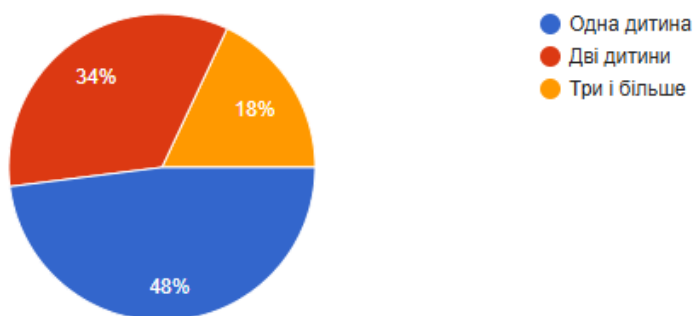
Питання 2	Респонденти	Відсотки
Кількість дітей у вашій родині?		

Одна дитина	24	48
Дві дитини	17	34
Три дитини і більше	9	18

 Копіювати діаграму

2. Кількість дітей у Вашій родині:

50 відповідей

Графік 2.2

На третє запитання: «Ваш матеріальний стан?» (Таблиця 2.3, Графік 2.3) було отримано наступні відповіді: 16 респондентів (32,7 %) зазначили, що вистачає коштів на всі основні потреби та відпочинок, 14 респондентів (28,6 %) – вистачає лише на основні потреби, 13 респондентів (26,5 %) – часто виникають труднощі з коштами, 6 респондентів (12,2 %) – живемо у стані постійної фінансової скрути. Підкреслимо, що більшість респондентів мають задовільний матеріальний стан що свідчить про те що діти залишали дім не з цієї причини.

Таблиця 2.3

Питання 3	Респонденти	Відсотки
Ваш матеріальний стан?		
Вистачає коштів на всі основні потреби та відпочинок	16	32,7
Вистачає лише на основні потреби	14	28,6

Часто виникають труднощі з коштами	13	26,5
Живемо у стані постійної фінансової скрути	6	12,2

 Копіювати діаграму

3. Ваш матеріальний стан:

49 відповідей

Графік 2.3

Четверте запитання: «Хто мешкає разом з дитиною?» (Таблиця 2.4, Графік 2.4). Респонденти відповіли наступним чином: 29 респондентів (58 %) – обидва батьків, 16 респондентів (32 %) – один з батьків. 4 респондента (8 %) – інші родичі, 1 респондент (2 %) – інші опікуни. Висновок такий що діти самовільно залишають дім як і в повній родині так і коли проживають з одним батьком або опікуном.

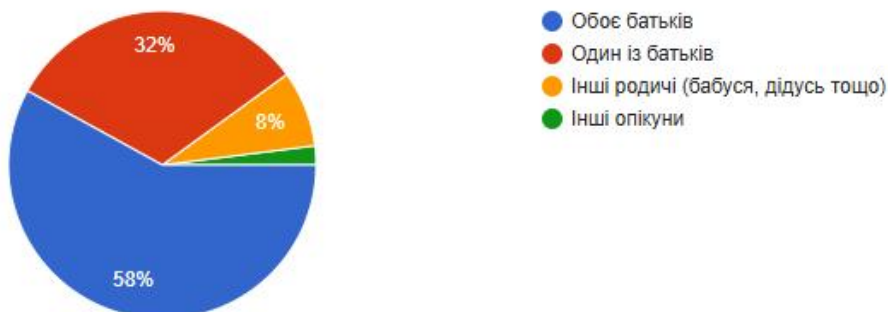
Таблиця 2.4

Питання 4	Респонденти	Відсотки
Хто мешкає разом з дитиною?		
Обоє батьків	29	58
Один з батьків	16	32
Інші родичі	4	8
Інші опікуни	1	2

4. Хто проживає разом із дитиною:

 Копіювати діаграму

50 відповідей

Графік 2.4

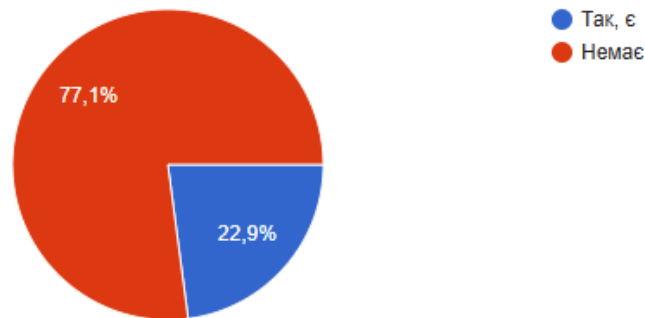
П'яте запитання: «*Чи є у Вашій родині досвід виховання дітей із особливими потребами?*» (Таблиця 2.5, Графік 2.5) було отримано наступні відповіді: 37 респондентів (77,1 %) відмітили, що немає. А 11 респондентів (22,9 %) – мають. 2 респонденти проігнорували це питання. Зазначимо, що у всіх респондентів, які відповіли про досвід виховування дітей з особливими потребами мають двох або і більше дітей у родині.

Таблиця 2.5

Питання 5	Респонденти	Відсотки
Чи є у Вашій родині досвід виховання дітей із особливими потребами?		
Немає	37	77,1
Має	15	22,9

5. Чи є у Вашій родині досвід виховання дітей із особливими потребами:

48 відповідей

Графік 2.5

Шосте запитання: «Якій вік Вашої дитини?» (Таблиця 2.6, Графік 2.6). Респонденти надали наступні відповіді: 26 респондентів (52 %) – 11-15 років; 11 респондентів (22 %) – 6-10 років; 7 респондентів (14 %) – 16-18 років; 6 респондентів (12 %) – 1-5 дітей. За результатами анкетування, можна підкреслити, в основному діти самовільно залишають свій дім у віці від 10 до 16 років. Маленькі діти залишають дім, інколи, не усвідомлюючи це.

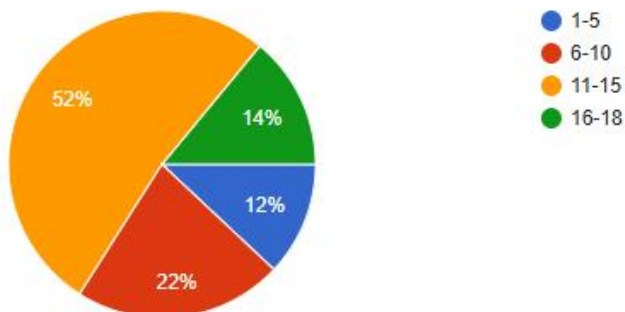
Таблиця 2.6

Питання 6	Респонденти	Відсотки
Якій вік Вашої дитини?		
11-15 років	26	52
6-10 років	11	22
16-18 років	7	14
1-5 років	6	12

6. Який вік Вашій дитини?

 Копіювати діаграму

50 відповідей

Графік 2.6

Сьоме запитання: «*Яка стать Вашої дитини?*» (Таблиця 2.7, Графік 2.7) було отримано наступні відповіді: 29 респондентів (58 %) – хлопчик; 21 респондентів (42%) – дівчинка. Надані відповіді свідчать про те, що хлопці більш схильні до втеч з дому.

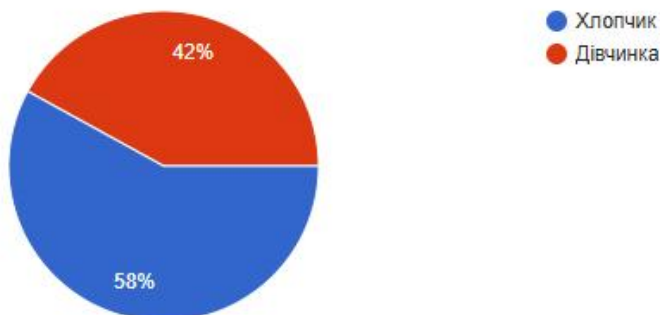
Таблиця 2.7

Питання 7	Респонденти	Відсотки
Яка стать у Вашій дитини?		
Хлопці	58	29
Дівчата	42	21

7. Яка стать у Вашій дитини?

 Копіювати діаграму

50 відповідей

Графік 2.7

Восьме запитання: «В якому населеному пункті мешкає Ваша дитина?» (Таблиця 2.8, Графік 2.8) було отримано наступні відповіді: 31 респондент (62 %) – місто; 13 респондентів (26 %) – селище міського типу; 5 респондентів (10 %) – село. 1 респондент (2 %) не надав відповіді. Більшість респондентів мешкають в місті, тому це спростовує стереотип, що всі хто залишає домівку – живуть не в містах.

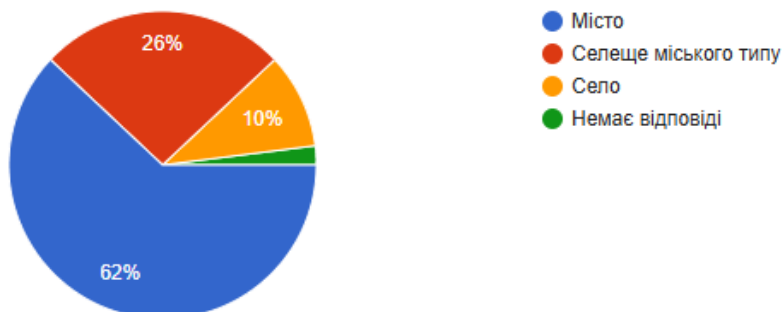
Таблиця 2.8

Питання 8	Респонденти	Відсотки
В якому населеному пункті мешкає Ваша дитина?		
Місто	31	62
Селище міського типу	13	26
Село	5	10
Немає відповіді	1	2

8. В якому населеному пункті проживає Ваша дитина?

 Копіювати діаграму

50 відповідей

Графік 2.8

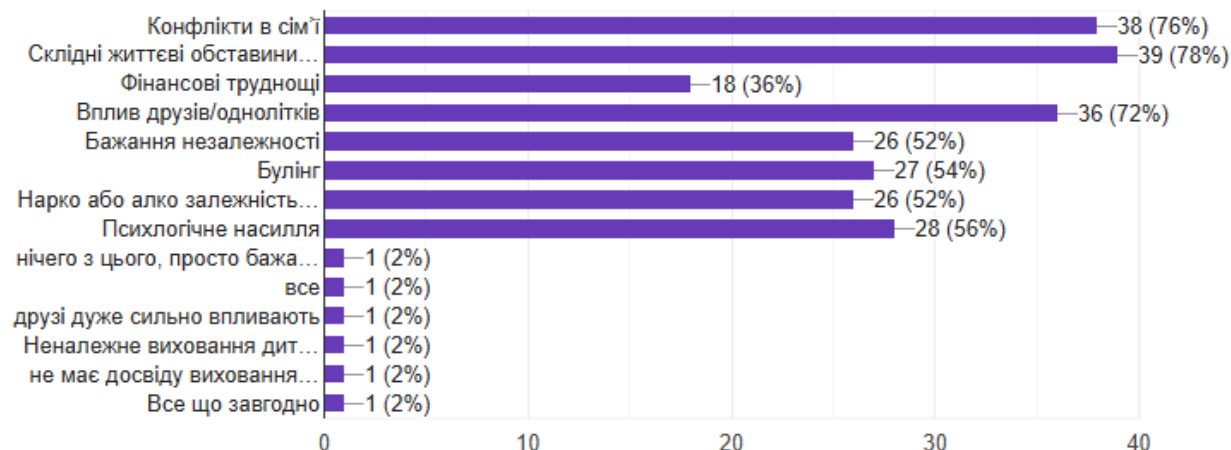
Блок 2. Основні причини втечі.

Дев'яте запитання: «*На Вашу думку, основні причини, через які дитина може втекти з дому?*» (Графік 2.9) було отримано наступні відповіді: 39 респондентів (78 %) – складні життєві обставини; 38 респондентів (76 %) – конфлікти в сім'ї; 36 респондентів (72 %) – вплив друзів та однолітків; 28 респондентів (56 %) вважають що психологічне насилля також є основною з причин втеч. 27 респондентів (54 %) – булінг; 26 респондентів (52 %) – бажання незалежності; 26 респондентів (52 %) – нарко- або алкозалежність батьків або опікунів; Тільки 18 респондентів (18 %) відповіли що фінансові труднощі можуть бути втечею дітей з дому.

Майже всі респонденти відмітили що ці все є основні причини втеч дітей з дому.

9. На Вашу думку, основні причини, через які дитина може втекти з дому:

50 відповідей

Графік 2.9

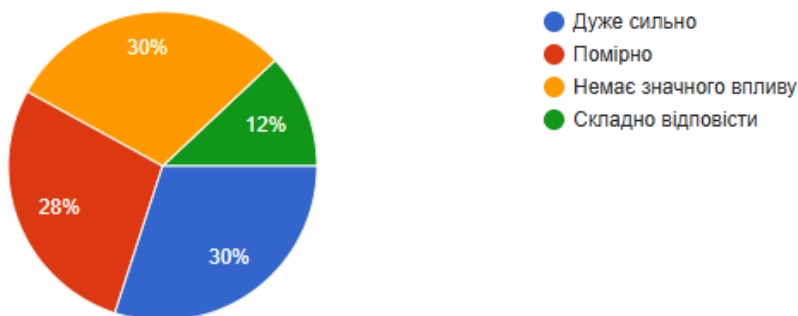
Десяте запитання: «Наскільки фінансовий стан сім'ї впливає на ймовірність втечі дитини?» (Таблиця 2.9, Графік 2.10) було отримано наступні відповіді: 15 респондентів (30 %) відповіли що дуже сильно а ще 15 респондентів (30 %) вважають що немає значного впливу. Також, 14 респондентів (28 %) вважають що впливає помірно. 6 респондентам (12%) було важко відповісти. Результати досить рівні, тому висновок залежить від індивідуальному аналізу кожного стану в родині.

Таблиця 2.9

Питання 10	Респонденти	Відсотки
Наскільки фінансовий стан сім'ї впливає на ймовірність втечі дитини?		
Дуже сильно	15	30
Немає значного впливу	15	30
Помірно	14	28
Складно відповісти	6	12

10. Наскільки фінансовий стан сім'ї впливає на ймовірність втечі дитини:

50 відповідей

Графік 2.10

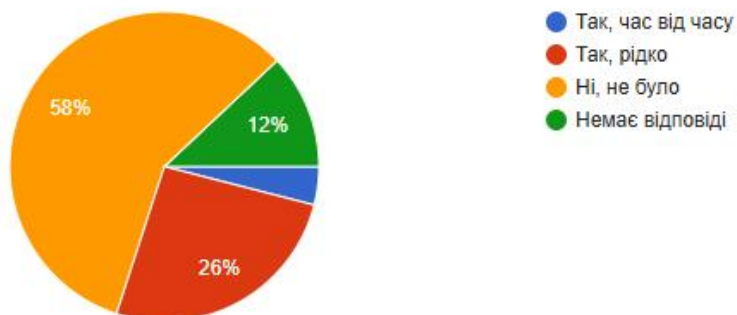
Одинадцяте запитання: «Чи були випадки фізичного насильства у Вашій родині?» (Таблиця 2.10, Графік 2.11). Респонденти відповіли наступним чином: 29 респондентів (58 %) – ні, не було. 13 респондентів (26 %) – так, рідко. 6 респондентів (12 %) – немає відповіді. 2 Респонденти (4 %) відповіли що це було час від часу в родині.

Таблиця 2.10

Питання 11	Респонденти	Відсотки
Чи були випадки фізичного насильства у Вашій родині?		
Ні, не було	29	58
Так, рідко	13	26
Немає відповіді	6	12
Час від часу	2	4

11. Чи були випадки фізичного насильства у Вашій родині:

50 відповідей

Графік 2.11

Дванадцяте запитання: «На Вашу думку, чи може фізичне насильство бути причиною втечі дитини?» (Таблиця 2.11, Графік 2.12) було отримано наступні відповіді: 35 респондентів (70 %) відповіли – так, іноді. 8 респондентів (16 %) відповіли – так, завжди. 5 респондентів (10 %) відповіли – ні, це не є причиною. 2 респондента (4 %) – важко відповісти. Відповіді підкреслюють, що не всі батьки вважають, що фізичне насилля або покарання як дехто так розуміють може бути причиною втечі.

Таблиця 2.11

Питання 12	Респонденти	Відсотки
На Вашу думку, чи може фізичне насильство стати причиною втечі дитини?		
Так, іноді	35	70
Так, завжди	8	16
Ні, це не є причиною	5	10
Важко відповісти	2	4

Тринадцяте запитання: «Чи були у Вашій родині випадки сексуального або сексуалізованого насильства?» (Таблиця 2.12, Графік 2.13) було отримано

наступні відповіді: 43 респондентів (87,8 %) – ні, не було; 5 респондентів (10,2 %) – важко відповісти; 1 респондент (2 %) – зауважив що такий випадок був в родині але не над дитиною. Також, 1 респондент відмовився відповідати на це питання. Висновок свідчить що всі респонденти вважають що це дійсно є однією з основних причин втеч дітей з дому.

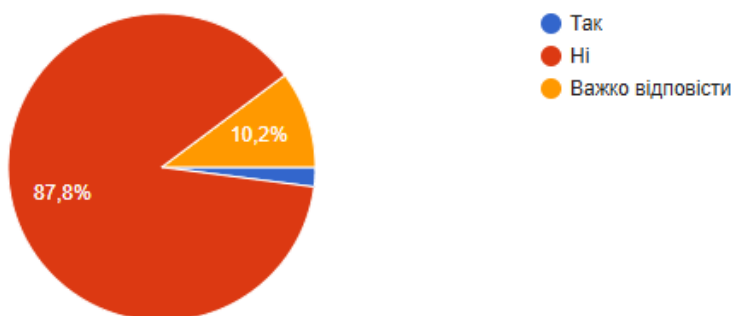
Таблиця 2.12

Питання 13	Респонденти	Відсотки
Чи були у Вашій родині випадки сексуального або сексаулізованого насильства?		
Ні, не було	43	87,8
Так, рідко	5	10,2
Час від часу	1	2

13. Чи були у Вашій родині випадки сексуального або сексаулізованого насильства?

 Копіювати діаграму

49 відповідей

Графік 2.13

Чотирнадцяте запитання: «На Вашу думку, чи може сексуальне або сексуалізоване насильство бути причиною втечі дитини?» (Таблиця 2.13, Графік 2.14) було отримано наступні відповіді: 23 респондентів (46 %) – так, безумовно; 23 респондентів (46 %) – у деяких випадків; 4 респондентів (8 %) – важко відповісти;

Хочу відмітити що жодний респондент не вважає що це не є причиною втечі з дому. Також, відповіді були рівні що свідчить про загальну думку.

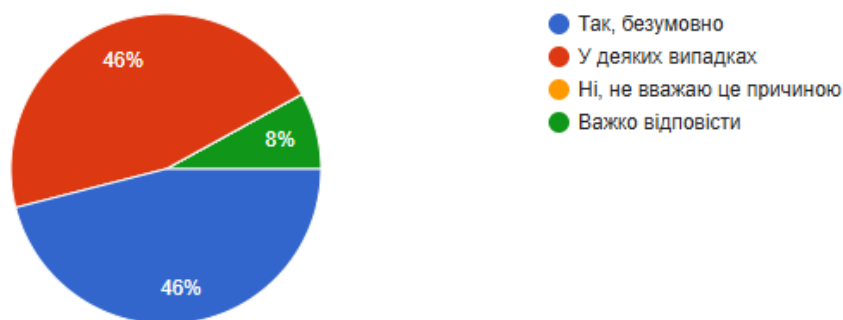
Таблиця 2.13

Питання 14	Респонденти	Відсотки
На Вашу думку, чи може сексуальне або сексуалізоване насильство бути причиною втечі дитини?		
Так, безумовно	23	46
У деяких випадків	23	46
Важко відповісти	4	8

14. На Вашу думку, чи може сексуальне або сексуалізоване насильство бути причиною втечі дитини?

 [Копіювати діаграму](#)

50 відповідей

Графік 2.14

П'ятнадцяте запитання: «*Чи відіграє роль у втечах дітей неналежне виховання з боку батьків?*» (Таблиця 2.14, Графік 2.15) було отримано наступні відповіді: 23 респондентів (46%) вважають що частково; 15 респондентів (30 %) – так, значна роль; 6 респондентів (12 %) – не вважають; 6 респондентів (12 %) – важко відповісти.

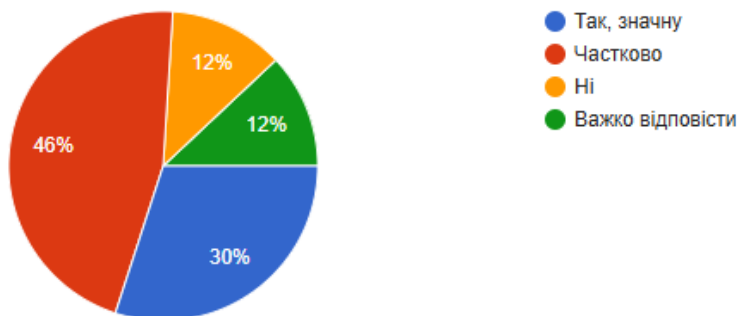
Таблиця 2.14

Питання 15	Респонденти	Відсотки
Чи відіграє роль у втечах дітей неналежне виховання з боку батьків?		
Частково	23	46
Значна роль	15	30
Ні	6	12
Важко відповісти	6	12

15. Чи відіграє роль у втечах дітей неналежне виховання з боку батьків?:

 Копіювати діаграму

50 відповідей

Графік 2.15

Шістнадцяте запитання: «Чи Ви вважаєте, що комунікація з однолітками може стати причиною втечі дитини з дому?» (Таблиця 2.15, Графік 2.16) було отримано наступні відповіді: 30 респондентів (60 %) – так, частково; 16 респондентів (32 %) – так, повністю; 3 респондентів (6 %) – важко відповісти; 1 респондентів (2 %) – ні; Респонденти вважають що значний вплив однолітків впливає на можливі втечі дітей з дому, один респондент не вважає тому що при анкетуванні він/вона зазначив/ла що це проблема тільки батьків і виховання.

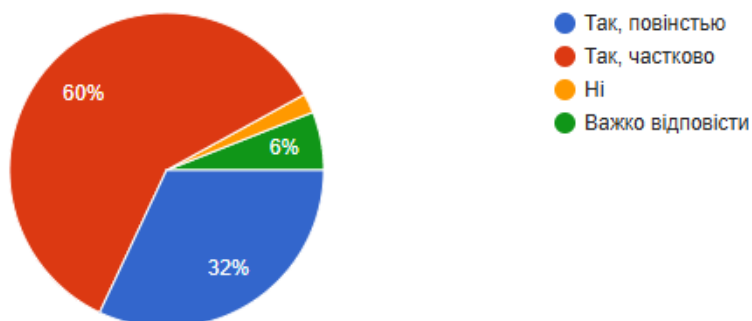
Таблиця 2.15

Питання 16	Респонденти	Відсотки
Чи Ви вважаєте, що комунікація з однолітками може стати причиною втечі дитини з дому?		
Так, частково	30	60
Так, повністю	16	32
Важко відповісти;	3	6
Ні	1	2

 Копіювати діаграму

16. Чи Ви вважаєте, що комунікація з однолітками може стати причиною втечі дитини з дому?

50 відповідей

Графік 2.16

Сімнадцяте запитання: «Наскільки велике значення має освітнє середовище у випадках втеч?» (Таблиця 2.16, Графік 2.17) було отримано наступні відповіді: 22 респондентів (44,9 %) – так, частково; 16 респондентів (32,7 %) – дуже велике; 6 респондентів (12,2 %) – важко відповісти; 5 респондентів (10,2 %) – не впливає; 1 респондент проігнорував це питання.

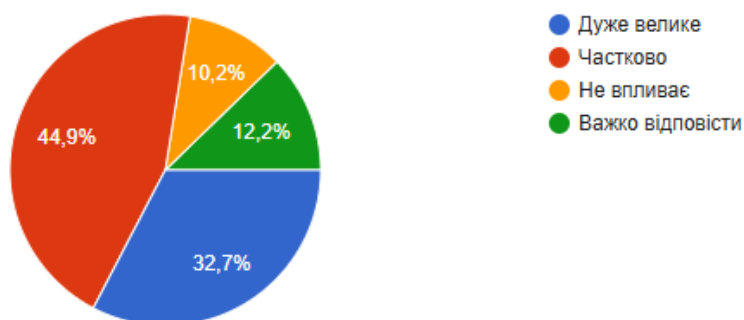
Таблиця 2.16

Питання 17	Респонденти	Відсотки
Чи Ви вважаєте, що комунікація з однолітками може стати причиною втечі дитини з дому?		
Так, частково	22	44,9
Дуже велике	16	32,7
Важко відповісти;	6	12,2
Не впливає	5	10,2

 Копіювати діаграму

17. Наскільки велике значення має освітнє середовище у випадках втеч:

49 відповідей

Графік 2.17

Вісімнадцяте запитання: «Чи вважаєте Ви що одна з причин втечі дітей з дому є – вплив ЗМІ та соціальних мереж (тікток, інстаграм, фейсбук тощо)» (Таблиця 2.17, Графік 2.18) було отримано наступні відповіді: 21 респондентів (42 %) – впливає; 14 респондентів (28 %) – частково впливає; 9 респондентів (18 %) – не впливає. 6 респондентів (12 %) – важко відповісти. Підкреслимо, що більшість вважає що соціальні мережі впливають на можливі втечі дітей з дому. Як результат навіть вже в деяких країнах таких як, Іспанія та Австралія, вже хочуть обмежити соціальні мережі дітям до 16 років.

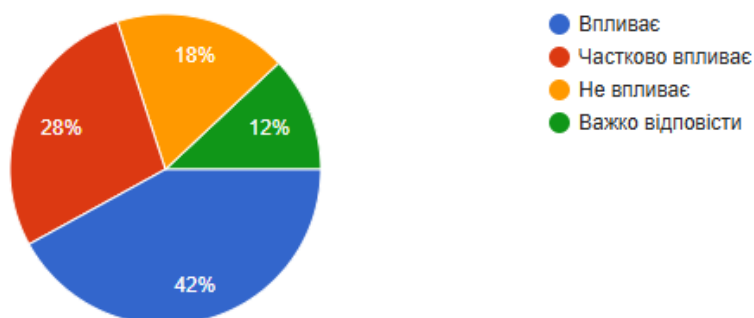
Таблиця 2.17

Питання 18	Респонденти	Відсотки
Чи вважаєте Ви що одна з причин втечі дітей з дому є – вплив ЗМІ та соціальних мереж (тікток, інстаграм, фейсбук тощо)?		
Впливає	21	42
Частково впливає	14	28
Не впливає	9	18
Важко відповісти	6	12

 Копіювати діаграму

18. Чи вважаєте Ви що одна з причин втечі дітей з дому є – вплив ЗМІ та соціальних мереж (тікток, інстаграм, фейсбук тощо)

50 відповідей

Графік 2.18

Дев'ятнадцяте запитання: «Чи зверталися Ви по допомогу до фахівців (соціальний педагог, психолог, психотерапевт тощо) у зв'язку з поведінкою дитини?» (Таблиця 2.18, Графік 2.19) було отримано наступні відповіді: 27 респондентів (54 %) – ні не звертались; 11 респондентів (22 %) – так, один чи кілька разів; 5 респондентів (10 %) – планують звернутись; 5 респондентів (10 %) – не планують звертатись; 2 респондентів (4%) – так, регулярно.

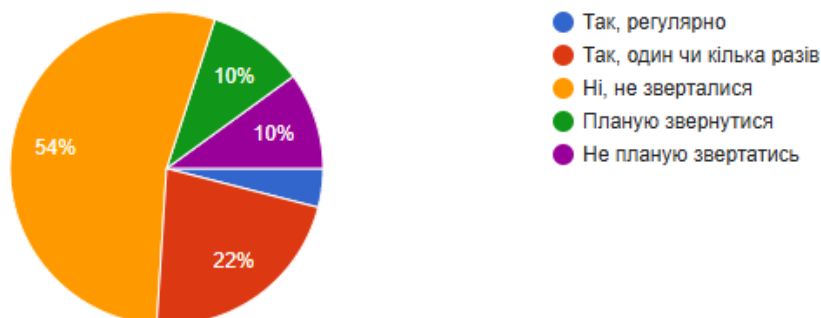
Таблиця 2.18

Питання 19	Респонденти	Відсотки
Чи вважаєте Ви що одна з причин втечі дітей з дому є – вплив ЗМІ та соціальних мереж (тікток, інстаграм, фейсбук тощо)?		
Ні не звертались	27	27
Так, один чи кілька разів	11	22
Планують звернутись	5	10
Не планують звертатись	5	10
Так, регулярно	2	4

 Копіювати діаграму

19. Чи зверталися Ви по допомогу до спеціалістів (соціальний педагог, психолог, психотерапевт, тощо) у зв'язку з поведінкою дитини:

50 відповідей

Графік 2.19

Блок 3. Профілактика та попередження.

Двадцять запитання: «Що, на Вашу думку, могло б запобігти втечам дітей з дому?» (Графік 2.20) було отримано наступні відповіді: 39 респондентів (78 %) вважають що покращення взаємовідносин в сім'ї може запобігти втечі дитини з дому; 39 респондентів (78 %) відповіли – підвищення рівня уваги та контролю; 36 респондентів (72%) – доступ до психологічної підтримки; 34 респондентів (68

%) – підвищення рівня життя; 5 респондентів відповіли інші варіанти один з них це допомога від держави, соціальна, і ще 2 варіанта що треба менше дозволяти гуляти дитини. Кожен респондент це ще 2 %. Більшість респондентів вважають, що всі проблеми йдуть від родини про це свідчить їх відповіді.

Дивіться таблицю нижче.

Графік 2.20

Двадцять перше запитання: «Які заходи у школі чи громаді допомогли б зменшити випадки втеч?» (Таблиця 2.19, Графік 2.21) було отримано наступні відповіді: 14 респондентів (28 %) – психологічні та соціально педагогічні консультації; 14 респондентів (28 %) – профілактичні заходи щодо булінгу; 13 респондентів (26 %) – просвітницька діяльність для батьків і дітей; 5 респондентів (10 %) – гурткова робота в закладі освіти або позашкільному закладі; 4 респондента (по 2 %) – відповіли інші свої варіанти, 2 відповіді – все перераховане. 1 респондент відповів що треба краще вчити дітей та ще 1 респондент зазначив що треба краща профілактики щодо булінгу і доступ до психологічних послуг.

Таблиця 2.19

Питання 21	Респонденти	Відсотки
Які заходи у закладі освіти чи громаді допомогли б зменшити випадки втеч?		
Психологічні та соціально педагогічні консультації	14	28
Профілактичні заходи щодо булінгу	14	28
Просвітницька діяльність для батьків і дітей	13	26
Гурткова робота в учбовому закладі або позашкільному закладі	5	10
Інша відповідь	4	8

 Копіювати діаграму

21. Які заходи у школі чи громаді допомогли б зменшити випадки втеч:

50 відповідей

Графік 2.21

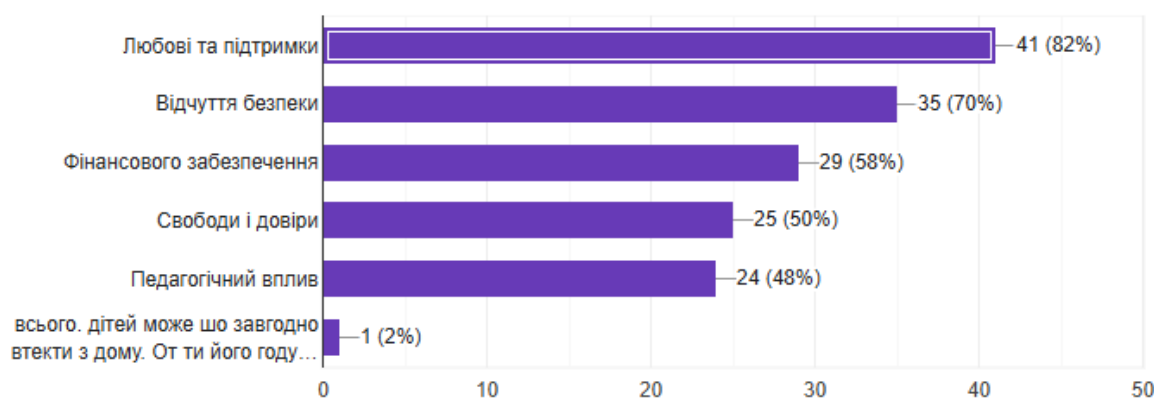
Двадцять друге запитання: «Чого найбільше потребує дитина, аби не залишати дім?» (Графік 2.22) було отримано наступні відповіді: 41 респондентів (82 %) відповіли що найбільше потребує любові та підтримки з боку батьків. 35

респондентів (70 %) – відчуття безпеки; 29 респондентів (58 %) – фінансового забезпечення; 25 респондентів (50 %) – свободи і довіри; 24 респондентів (48 %) – педагогічний вплив; 1 респондент (2 %) – інше. За думкою батьків, найголовніше дитині потрібна любов та підтримка, а особливо від батьків. Якщо дитина відчуває себе в безпеці вдома то вона не хоче самовільно залишати дім.

 [Копіювати діаграму](#)

22. Чого найбільше потребує дитина, аби не залишати дім:

50 відповідей

Графік 2.22

Двадцять третє запитання: «Як би Ви охарактеризували власний рівень готовності змінювати підхід до виховання дитини?» (Таблиця 2.20, Графік 2.23) було отримано наступні відповіді: 21 респондентів (42 %) відповіли що частково готові до змін. 17 респондентів (34%) – готовий/готова до змін; 8 респондентів (16%) – важко відповісти; 4 респондентів (8 %) – не готові.

Таблиця 2.20

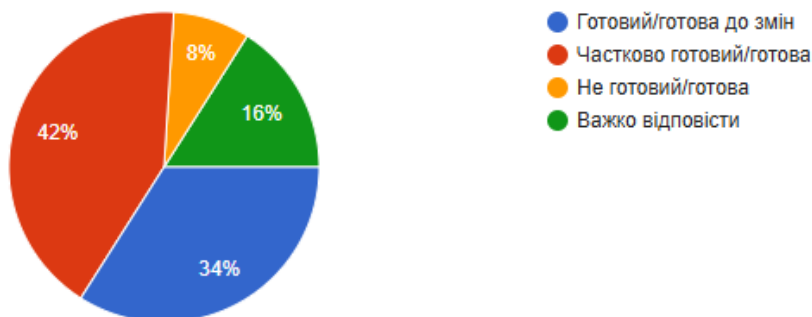
Питання 23	Респонденти	Відсотки
Як би Ви охарактеризували власний рівень готовності змінювати підхід до виховання дитини?		
Частково готова/готовий до змін	21	42

Готовий/готова до змін	17	34
Важко відповісти	8	16
Не готові	4	8

 Копіювати діаграму

23. Як би Ви охарактеризували власний рівень готовності змінювати підхід до виховання дитини:

50 відповідей

Графік 2.23

Двадцять четверте запитання: «Яку допомогу від держави чи громади Ви вважаєте найбільш ефективною у профілактиці втеч?» (Таблиця 2.21, Графік 2.24) було отримано наступні відповіді: 19 респондентів (38 %) відповіли що потребують фінансову допомогу. 11 респондентів (22%) – соціальний супровід; 9 респондентів (18%) – психологічна та соціальна педагогічна підтримка; 8 респондентів (16 %) – освітні програми для батьків; 3 респондента (6 %) – інше.

Таблиця 2.21

Питання 23	Респонденти	Відсотки
Яку допомогу від держави чи громади Ви вважаєте найбільш ефективною у профілактиці втеч?		
Частково готова/готовий до змін	19	38
Готовий/готова до змін	11	22

Важко відповісти	9	18
Не готові	8	16
Інше	3	6

 Копіювати діаграму

24. Яку допомогу від держави чи громади Ви вважаєте найбільш ефективною у профілактиці втеч:

50 відповідей

Графік 2.24

Здійснено аналіз та результати застосування Анкети 2.

Блок 1. Статистичні дані (5 питань)

1. Який Ваш сімейний стан?
 - Одружені / у шлюбі
 - Розлучені
 - Самотній батько/мати
 - Співмешкання без офіційного шлюбу
2. Який Ваш матеріальний стан ви оцінюєте для своєї сім'ї?
 - Високий (можемо дозволити собі все необхідне й більше)
 - Середній (маємо все базове, іноді можемо дозволити додаткові витрати)
 - Нижче середнього (іноді бракує коштів на базові потреби)
 - Складний (бракує навіть на основні потреби)
3. Скільки дітей проживає з Вами?
 - 1

- 2
- 3 і більше
- 4. Вік Вашої дитини, яка потенційно може залишити дім:
 - 7–10 років
 - 11–14 років
 - 15–18 років
- 5. Вкажіть Ваше місто/селище проживання:
 - Місто
 - Селище міського типу
 - Село

Блок 2. Причини можливих втеч дітей (10 питань)

- 6. На Вашу думку, основні причини, чому діти можуть залишати дім:
 - Конфлікти в сім'ї
 - Фінансові труднощі
 - Відсутність уваги з боку батьків
 - Фізичне насильство
 - Психологічне насильство
 - Сексуальне насильство
 - Економічне насильство
 - Булінг
 - Бажання довести свою незалежність батькам
 - Втеча з дому як протест
 - Інше (власний варіант)
- 7. Чи вважаєте Ви, що фінансовий стан родини впливає на ризик втечі дітей?
 - Так, має значний вплив
 - Частково, у поєднанні з іншими факторами
 - Майже не впливає
 - Зовсім не має значення

8. Які форми непорозуміння у сім'ї найбільше можуть вплинути на дитину?
- Фізичні покарання
 - Часті сварки між батьками
 - Знецінення почуттів дитини («ти ще малий/дурниці говориш»)
 - Відсутність спільного проведення часу
 - Інше (власний варіант)
9. Чи були випадки фізичного насильства у Вашій сім'ї?
- Так, систематично
 - Так, але дуже рідко
 - Ні, ніколи
 - Важко відповісти
10. Як Ви вважаєте, фізичне насильство може бути причиною втечі дітей з дому?
- Так, це основна причина
 - Частково, разом з іншими факторами
 - Рідко є причиною
 - Не має значення
11. Чи були у Вашій сім'ї випадки сексуального насильства? (приховане питання)
- Так
 - Ні
 - Не хочу відповідати
12. На Вашу думку, чи може сексуальне насильство стати причиною втечі дітей з дому?
- Так, безумовно
 - У деяких випадках
 - Рідко
 - Ні

13. Як Ви оцінюєте стосунки вашої дитини з однолітками?

- Добрі, має багато друзів
- Середні, є кілька близьких друзів
- Складні, часто конфлікти
- Важко відповісти

14. Яку роль, на Вашу думку, відіграє інтернет та соціальні мережі у можливих втечах дітей?

- Велику (там можуть «затягнути» у небезпечні компанії)
- Середню (вплив є, але не критичний)
- Мінімальну
- Не має значення

15. Що, на Вашу думку, найбільше бракує дітям, які потенційно можуть залишити дім?

- Розуміння і підтримка з боку батьків\опікунів
- Незадовільний матеріальний стан в родині
- Довіри й відкритої розмови з боку батьків\опікунів
- Відсутність безпеки від насильства
- Достатньої уваги від батьків\опікунів
- Інше (власний варіант)

Блок 3. Профілактика та заходи (5 питань)

16. Які заходи, на Вашу думку, допомогли б попередити втечі дітей з дому?

- Психологічна підтримка для сімей
- Клуби/гуртки для дітей
- Соціальна допомога родинам у скруті
- Більше уваги зі сторони школи
- Інше (свій варіант)

17. Які кроки готові зробити Ви особисто, щоб запобігти цьому явищу?

- Приділяти більше часу дитині

- Уникати фізичних покарань
 - Говорити з дитиною про її проблеми
 - Звернутись по допомогу до психолога
 - Інше
18. Як, на Вашу думку, повинна діяти школа для попередження таких випадків?
- Організовувати бесіди та тренінги з психологами
 - Виявляти дітей із проблемних сімей і підтримувати їх
 - Працювати з батьками
 - Інше
19. Які соціальні служби або організації могли б найбільше допомогти у вирішенні проблеми?
- Державні служби у справах дітей
 - Громадські організації
 - Церква/релігійні спільноти
 - Шкільні психологи
 - Інше
20. На Вашу думку, чи потрібно створювати спеціальні програми (державні чи громадські), спрямовані на підтримку сімей, де діти можуть тікати з дому?
- Так, обов'язково
 - Так, але лише для сімей у скруті
 - Частково (деякі програми є, але потрібне вдосконалення)
 - Ні, це не потрібно

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfL8HKNijWUUG2BJvHHABNPv1IC03N3Y7vPV3q42jWP8I7zhQ/viewform?usp=header>

Аналіз відповідей Анкета номер 2. Статистичний блок. Батьки дітей які потенційно можуть самовільно залишити дім.

На перше питання про «Ваш сімейний стан?» (Таблиця 2.22, Графік 2.25) 50 респондентів відповіли наступним чином: одружені або перебувають у цивільному шлюбі 38 респондентів (76 %), 6 (12 %) респондентів відповіли що вони розлучені, 5 респондентів (10 %) співмешканці та 1 респондент (2 %) самотній батько або мати.

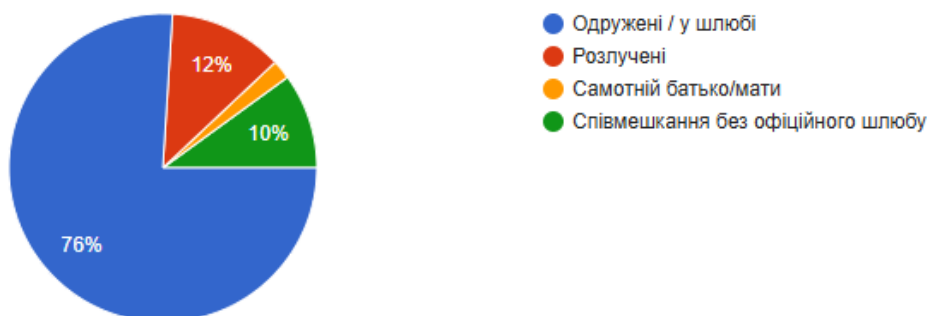
Таблиця 2.22

Питання 1	Респонденти	Відсотки
Ваш сімейний стан?		
Одружені / у цивільному шлюбі	38	76
Розлучені	6	12
Неодружені	5	10
Вдова(вець)	1	2

1. Який Ваш сімейний стан?

50 відповідей

 Копіювати діаграму

Графік 2.25

На друге запитання: *Який Ваш матеріальний стан ви оцінюєте для своєї сім'ї?*» (Таблиця 2.23, Графік 2.26) було отримано наступні відповіді: 35 респондентів (71,4 %) зазначили, що в них середній рівень, мають все що треба для базових потреб і інколи можуть дозволити додаткові витрати, 9 респондентів (18,4 %) високий рівень, можуть дозволити все необхідне, 5 респондентів (10,2 %) – нижче середнього, інколи бракує коштів на базові потреби, 1 респондент не відповів. Підкреслимо, що більшість респондентів можуть дозволити базові потреби і

навіть більше. Але в ризик втеч дітей з дому як ми вияснили раніше не напряду залежить від матеріального стану у родині.

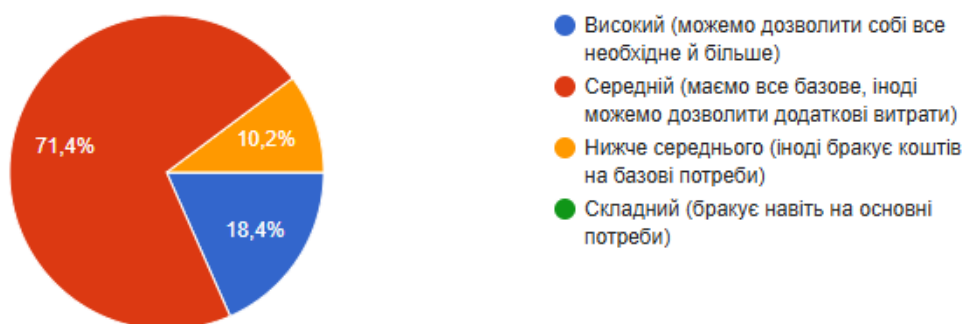
Таблиця 2.23

Питання 2	Респонденти	Відсотки
Який Ваш матеріальний стан ви оцінюєте для своєї сім'ї?		
Середній рівень	35	72,4
Високий рівень	9	18,4
Нижче середнього	5	10,2

2. Який Ваш матеріальний стан ви оцінюєте для своєї сім'ї?

 [Копіювати діаграму](#)

49 відповідей

Графік 2.26

Третє запитання: «Скільки дітей проживає з Вами?» (Таблиця 2.24, Графік 2.27) було отримано наступні відповіді: 28 респондентів (56 %) відмітили, що одна дитина проживає. 18 респондентів (36 %) – мають дві дитини. 4 респонденти (8 %) – три дитини і більше.

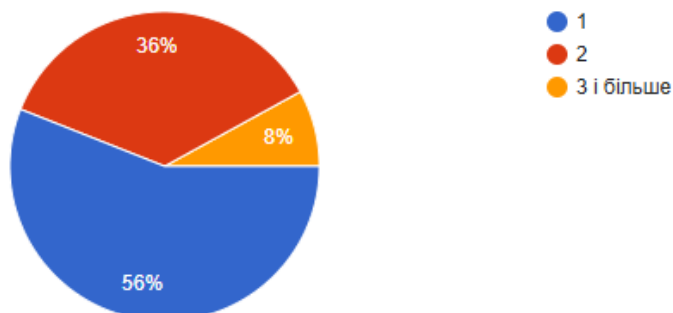
Таблиця 2.24

Питання 3	Респонденти	Відсотки
Скільки дітей проживає з Вами?		
Одна дитина	28	56
Дві дитини	18	36
Три і більше	4	8

3. Скільки дітей проживає з Вами?

50 відповідей

 Копіювати діаграму

Графік 2.27

Четверте запитання: *«Вік Вашої дитини, яка потенційно може залишити дім?»* (Таблиця 2.25, Графік 2.28). Респонденти надали наступні відповіді: 20 респондентів (42,6 %) – 7-10 років; 18 респондентів (38,3 %) – 11-14 років; 9 респондентів (19,1 %) – 16-18 років.

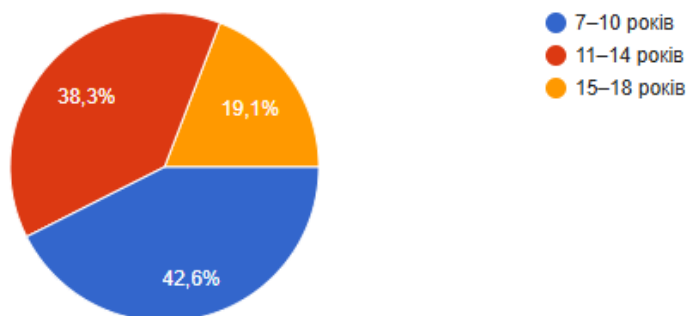
Таблиця 2.25

Питання 4	Респонденти	Відсотки
Вік Вашої дитини, яка потенційно може залишити дім?		
7-10 років	20	42,6
11-14 років	18	38,3
16-18 років	9	19,1

4. Вік Вашої дитини, яка потенційно може залишити дім:

47 відповідей

 Копіювати діаграму

Графік 2.28

29 респондентів (58 %) – бажання довести свою незалежність батькам; 25 респондентів (50 %) – булінг

П'яте запитання: «Вкажіть Ваше місто/селище проживання?» (Таблиця 2.26, Графік 2.29) було отримано наступні відповіді: 46 респондентів (92 %) – місто; 2 респондентів (4 %) – селище міського типу; 2 респондентів (4 %) – село. Більшість респондентів проживають в місті тому це спростовує стереотип що всі хто залишає домівку то живуть не в містах.

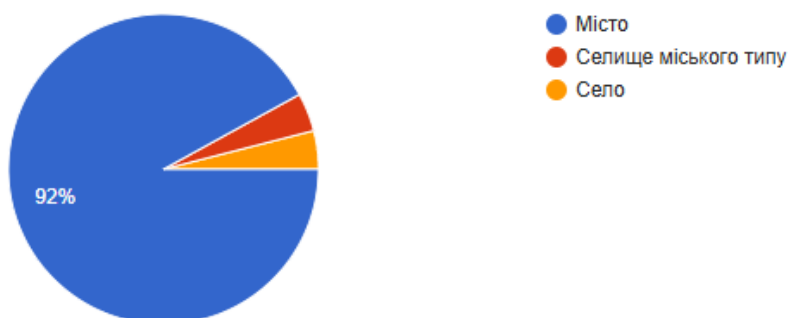
Таблиця 2.26

Питання 5	Респонденти	Відсотки
Вкажіть Ваше місто/селище проживання?		
Місто	46	92
Селище міського типу	2	4
Село	2	4

5. Вкажіть Ваше місто/селище проживання:

 Копіювати діаграму

50 відповідей

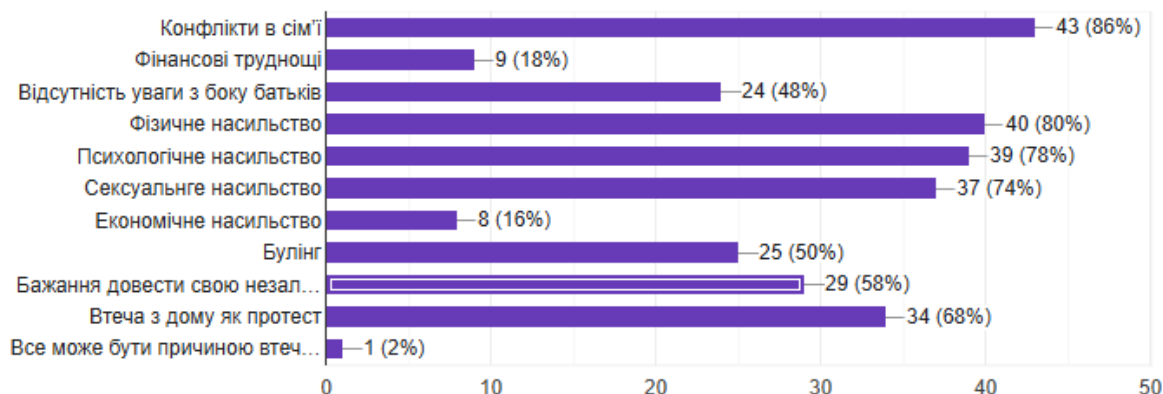

Графік 2.29

Блок 2. Причини можливих втеч дітей.

Шосте запитання: «На Вашу думку, основні причини, чому діти можуть залишати дім?» (Графік 2.30) було отримано наступні відповіді: 43 респондентів (86 %) – конфлікти в сім'ї; 40 респондентів (80%) – фізичне насилля; 39 респондентів (78 %) – психологічне насильство; 37 респондентів (74 %) – сексуальне насильство; 34 респондентів (68 %) – втеча з дому як протест; 29 респондентів (58 %) – бажання довести свою незалежність батькам; 25 респондентів (50 %) – булінг; 24 респондентів (48 %) – відсутність уваги з боку батьків; 9 респондентів (18 %) – фінансові труднощі; 8 респондентів (16 %) – економічне насильство; 1 респондент(2%) вважає що все може бути причиною.

6. На Вашу думку, основні причини, чому діти можуть залишати дім: [Копіювати діаграму](#)
50 відповідей

Графік 2.30

Сьоме запитання: «*Чи вважаєте Ви, що фінансовий стан родини впливає на ризик втечі дітей?*» (Таблиця 2.27, Графік 2.31) було отримано наступні відповіді: 24 респондентів (48 %) відповіли що частково в поєднанні з іншими факторами; а 18 респондентів (36 %) вважають що майже не впливає. Також, 6 респондентів (12 %) вважають що зовсім немає значення. 2 респондентам (4%) – так мають значний вплив. Результати досить рівні, тому висновок залежить від індивідуального аналізу кожного стану в родині.

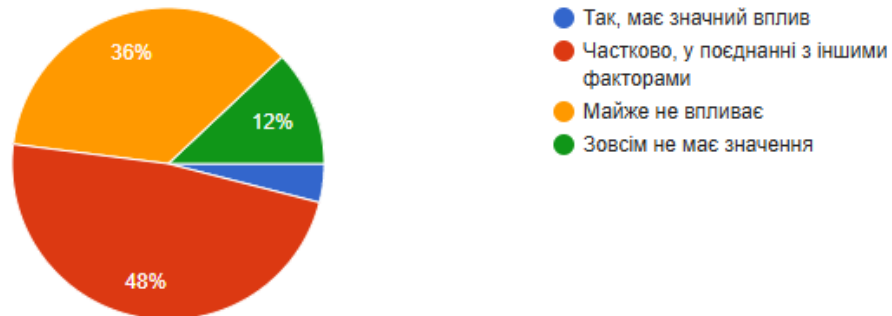
Таблиця 2.27

Питання 7	Респонденти	Відсотки
Чи вважаєте Ви, що фінансовий стан родини впливає на ризик втечі дітей?		
Частково в поєднанні з іншими факторами	24	48
Майже не впливає	18	36
Зовсім немає значення	6	12
Так мають значний вплив	2	4

7. Чи вважаєте Ви, що фінансовий стан родини впливає на ризик втечі дітей?

50 відповідей

 Копіювати діаграму

Графік 2.31

Восьме перше запитання: «Які форми непорозуміння у сім'ї найбільше можуть вплинути на дитину?» (Таблиця 2.28, Графік 2.32) було отримано наступні відповіді: 25 респондентів (50%) – фізичні покарання; 10 респондентів (20 %) – часті сварки між батьками; 9 респондентів (18 %) – знецінення почуття дитини; 3 респондента (6 %) – відсутність спільного проведення часу; Ще 3 респондента (6 %) відповіли що це все перераховано може сильно вплинути на дитину і змусити її самовільно залишити дім.

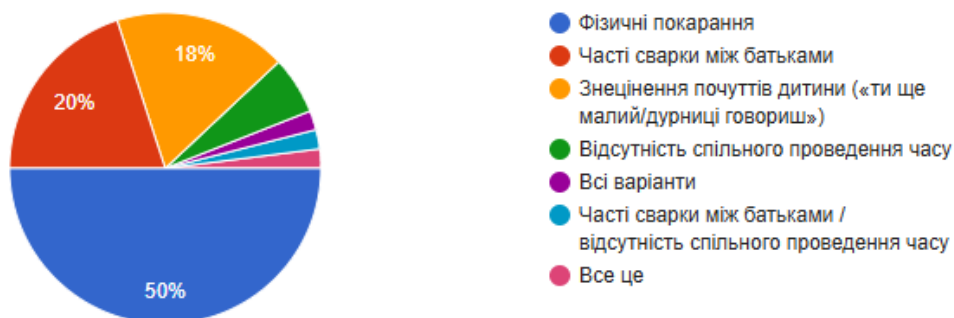
Таблиця 2.28

Питання 8	Респонденти	Відсотки
Які форми непорозуміння у сім'ї найбільше можуть вплинути на дитину?		
Фізичні покарання	25	50
Часті сварки між батьками	10	20
Знецінення почуття дитини	9	18
Відсутність спільного проведення часу	3	6
Інше	3	6

8. Які форми непорозуміння у сім'ї найбільше можуть вплинути на дитину?

50 відповідей

 Копіювати діаграму

Графік 2.32

Дев'яте запитання: «Чи були випадки фізичного насильства у Вашій родині?» (Таблиця 2.29, Графік 2.33). Респонденти відповіли наступним чином: 31 респондентів (62 %) – ні, ніколи. 18 респондентів (36 %) – так, але дуже рідко. 1 респондент (2 %) – важко відповісти. 2 Респонденти (4 %) відповіли що це було час від часу в родині.

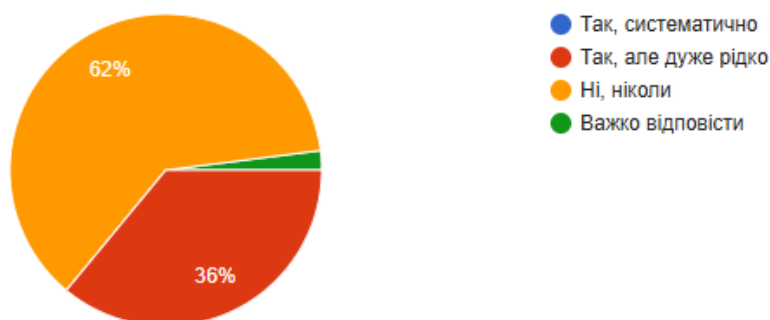
Таблиця 2.29

Питання 9	Респонденти	Відсотки
Чи були випадки фізичного насильства у Вашій родині?		
Ні, не було	31	62
Так, рідко	18	36
Немає відповіді	1	2

9. Чи були випадки фізичного насильства у Вашій сім'ї?

 Копіювати діаграму

50 відповідей

Графік 2.33

Десяте запитання: «Як Ви вважаєте, фізичне насильство може бути причиною втечі дітей з дому?» (Таблиця 2.30, Графік 2.34) було отримано наступні відповіді: 31 респондентів (62 %) відповіли – частково разом з іншими факторами. 17 респондентів (34 %) відповіли – так, це основна причина; 2 респондентів (4 %) відповіли – рідко є причиною. Респонденти вважають що причина може бути але багато батьків плутають фізичне покарання з вихованням. І деякі респонденти не вважають що це першочергова причина втечі з дому.

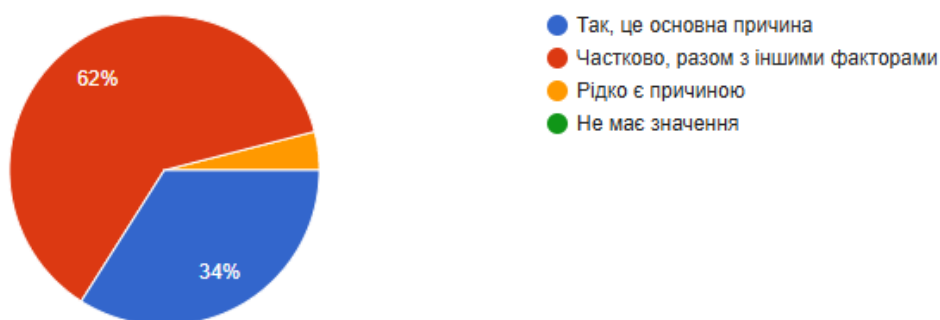
Таблиця 2.30

Питання 10	Респонденти	Відсотки
Як Ви вважаєте, фізичне насильство може бути причиною втечі дітей з дому?		
Частково разом з іншими факторами	31	62
Так, це основна причина	17	34
Рідко є причиною	2	4

10. Як Ви вважаєте, фізичне насильство може бути причиною втечі дітей з дому?

 Копіювати діаграму

50 відповідей

Графік 2.34

Одинадцяте запитання: «Чи були у Вашій сім'ї випадки сексуального насильства?» (Таблиця 2.31, Графік 2.35) було отримано наступні відповіді: 49 респондентів (98 %) – ні, не було; 1 респондент (2 %) – не захотів відповідати; На щастя, не було респондентів у котрих були такі випадки.

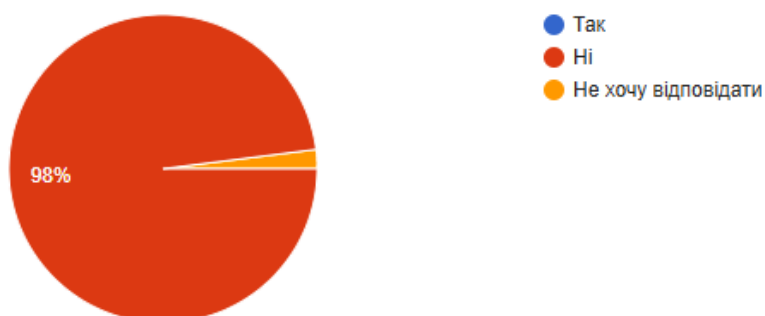
Таблиця 2.31

Питання 11	Респонденти	Відсотки
Чи були у Вашій сім’ї випадки сексуального насильства?		
Ні, не було	49	98
Не хочу відповідати	1	2

11. Чи були у Вашій сім'ї випадки сексуального насильства?

 Копіювати діаграму

50 відповідей

Графік 2.35

Дванадцяте запитання: «На Вашу думку, чи може сексуальне насильство стати причиною втечі дітей з дому?» (Таблиця 2.32, Графік 2.36) було отримано наступні відповіді: 49 респондентів (98 %) – так, безумовно; 1 респондент (2 %) – у деяких випадків. Більшість респондентів вважають, що сексуальне насильство є однією з головною причиною втечі дитини з дому.

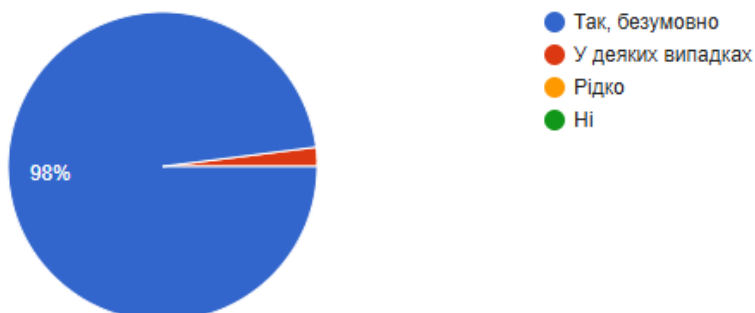
Таблиця 2.32

Питання 12	Респонденти	Відсотки
На Вашу думку, чи може сексуальне насильство стати причиною втечі дітей з дому?		
Так, безумовно	49	98
У деяких випадків	1	2

12. На Вашу думку, чи може сексуальне насильство стати причиною втечі дітей з дому?

 Копіювати діаграму

50 відповідей

Графік 2.36

Тринадцяте запитання: «Як Ви оцінюєте стосунки вашої дитини з однолітками?» (Таблиця 2.33, Графік 2.37) було отримано наступні відповіді: 27 респондентів (54 %) – добрі, має багато друзів; 19 респондентів (38 %) – середні, є кілька друзів; 3 респондентів (6 %) – складні, часто конфлікти; 1 респондент (2 %) – важко відповісти; Респонденти вважають що в їхньої дитини добрі стосунки з однолітками і мають високий рівень соціалізації дитини.

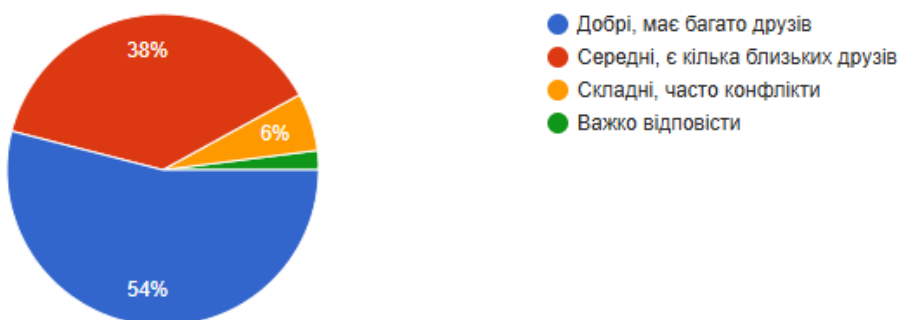
Таблиця 2.33

Питання 16	Респонденти	Відсотки
Як Ви оцінюєте стосунки вашої дитини з однолітками?		
Так, частково	27	54
Так, повністю	19	38
Важко відповісти;	3	6
Ні	1	2

13. Як Ви оцінюєте стосунки вашої дитини з однолітками?

 Копіювати діаграму

50 відповідей

Графік 2.37

Чотирнадцяте запитання: «Яку роль, на Вашу думку, відіграє інтернет та соціальні мережі у можливих втечах дітей?» (Таблиця 2.34, Графік 2.38) було отримано наступні відповіді: 24 респондентів (48 %) – велику (там можуть затягнути в небезпечні компанії); 21 респондентів (42 %) – середній (вплив є але не критичний); 4 респондента (8 %) – мінімальна. 1 респондентів (2 %) – немає значення. Більшість респондентів вважає, що інтернет та соціальні мережі мають значний вплив на дітей і як результат можуть бути причиною втечі дітей з дому.

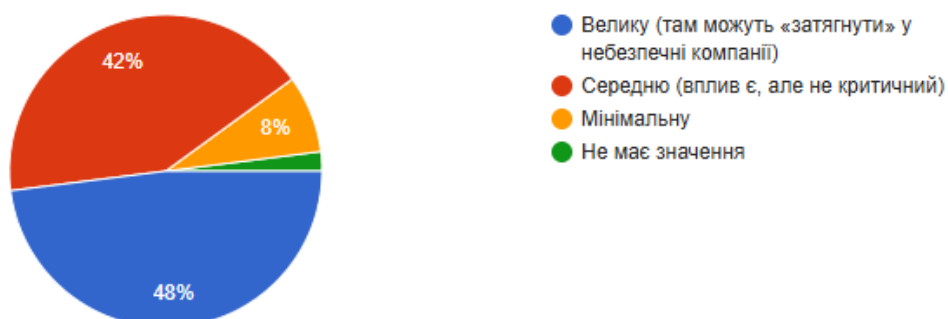
Таблиця 2.34

Питання 14	Респонденти	Відсотки
Яку роль, на Вашу думку, відіграє інтернет та соціальні мережі у можливих втечах дітей?		
Велика	24	48
Середня	21	42
Мінімальна	4	8
Немає значення	1	2

14. Яку роль, на Вашу думку, відіграє інтернет та соціальні мережі у можливих втечах дітей?

 Копіювати діаграму

50 відповідей

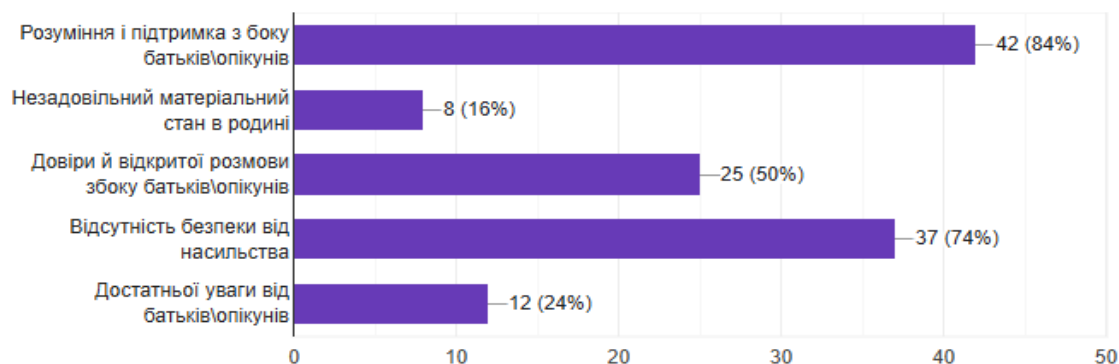
Графік 2.38

П'ятнадцяте запитання: «Що, на Вашу думку, найбільше бракує дітям, які потенційно можуть залишити дім?» (Графік 2.39) було отримано наступні відповіді: 42 респондентів (84 %) – відсутність безпеки від насильства; 37 респондентів (74 %) – відсутність безпеки від насильства; 25 респондентів (50 %) – довіри й відкритої розмови з боку батьків або опікунів; 12 респондента (24 %) – достатньої уваги від батьків або опікунів. 8 респондента (16%) – незадовільний матеріальний стан.

15. Що, на Вашу думку, найбільше бракує дітям, які потенційно можуть залишити дім?

 Копіювати діаграму

50 відповідей

Графік 2.39

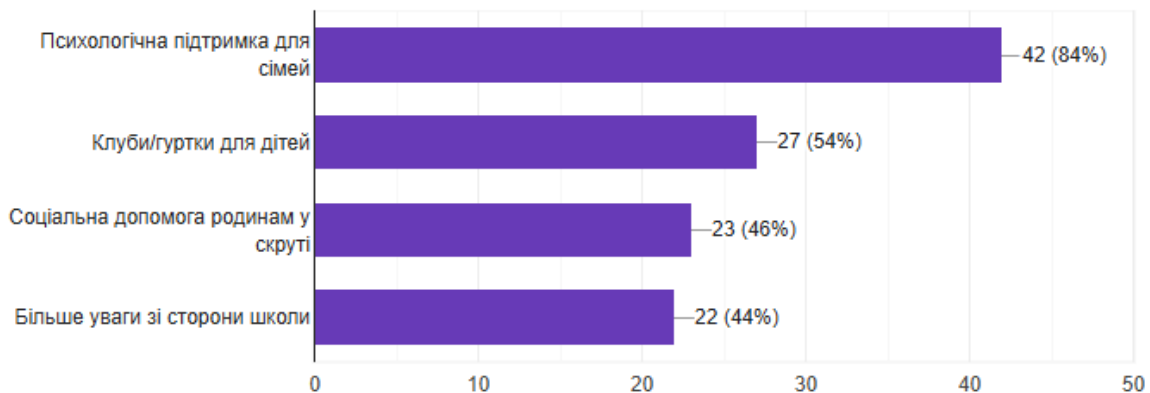
Блок 3. Причини можливих втеч дітей.

Шістнадцяте запитання: «Які заходи, на Вашу думку, допомогли б попередити втечі дітей з дому?» (Графік 2.40) було отримано наступні відповіді: 42 респондентів (84 %) – психологічна підтримка для сімей; 27 респондентів (54 %) – клуби або гуртки для дітей; 23 респондентів (46 %) – соціальна допомога родинам у скруті; 22 респондента (44 %) – більше уваги зі сторони школи.

16. Які заходи, на Вашу думку, допомогли б попередити втечі дітей з дому?

 [Копіювати діаграму](#)

50 відповідей

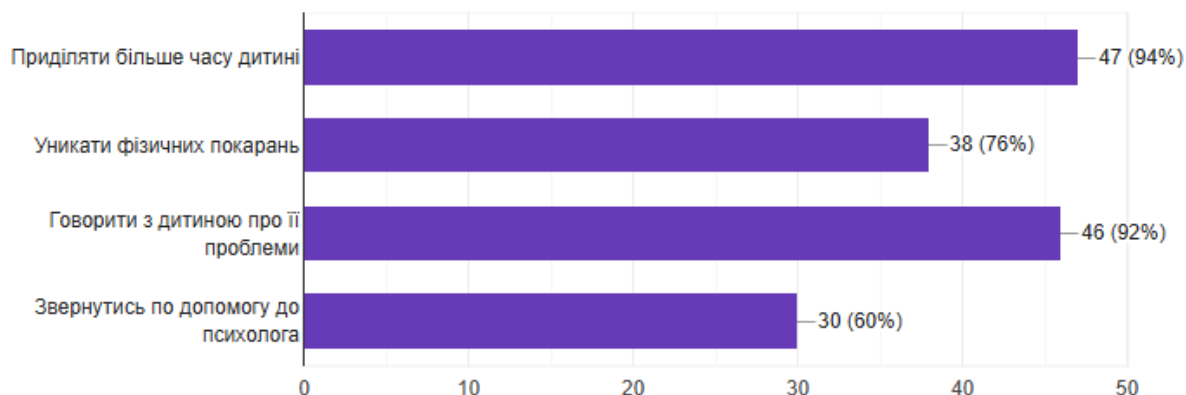
Графік 2.40

Сімнадцяте запитання: «Які кроки готові зробити Ви особисто, щоб запобігти цьому явищу?» (Графік 2.41) було отримано наступні відповіді: 47 респондентів (94 %) – приділяти більше часу дитині; 46 респондентів (92 %) – говорити з дитиною про її проблеми; 38 респондентів (76 %) – уникати фізичних покарань; 30 респондента (60 %) – звернутись по допомогу до психолога.

17. Які кроки готові зробити Ви особисто, щоб запобігти цьому явищу?

 Копіювати діаграму

50 відповідей

Графік 2.41

Вісімнадцяте запитання: «Як, на Вашу думку, повинна діяти заклад освіти для попередження таких випадків?» (Таблиця 2.35, Графік 2.42) було отримано наступні відповіді: 20 респондентів (40 %) – організувати бесіди та тренінги з психологам; 18 респондентів (36 %) – виявляти дітей із проблемних сімей і підтримувати їх; 11 респондентів (22 %) – працювати з батьками; 1 респондент (2 %) – всі варіанти.

Таблиця 2.35

Питання 18	Респонденти	Відсотки
Як, на Вашу думку, повинна діяти заклад освіти для попередження таких випадків?		
Організувати бесіди та тренінги з психологам	20	40
Виявляти дітей із проблемних сімей і підтримувати їх	18	36
Працювати з батьками	11	22
Всі варіанти	1	2

18. Як, на Вашу думку, повинна діяти школа для попередження таких випадків?

 [Копіювати діаграму](#)

50 відповідей

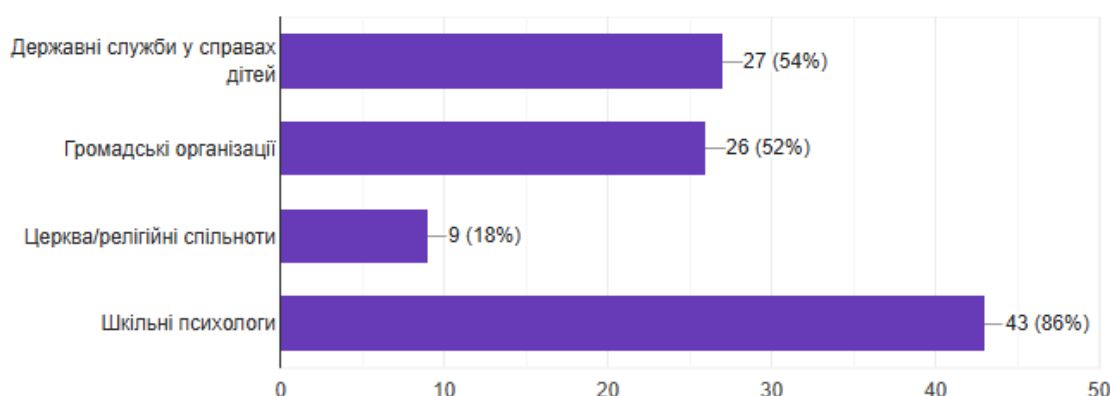
Графік 2.42

Дев'ятнадцяте запитання: «Які соціальні служби або організації могли б найбільше допомогти у вирішенні проблеми?» (Графік 2.43) було отримано наступні відповіді: 43 респондента (86%) – шкільні психологи; 27 респондентів (54 %) – державні служби у справах дітей; 12 респондентів (52 %) – громадські організації; 9 респондентів (18%) – церкви або релігійні спільноти.

19. Які соціальні служби або організації могли б найбільше допомогти у вирішенні проблеми?

 [Копіювати діаграму](#)

50 відповідей

Графік 2.43

Двадцяте запитання: «На Вашу думку, чи потрібно створювати спеціальні програми (державні чи громадські), спрямовані на підтримку сімей, де діти можуть тікати з дому?» (Таблиця 2.36, Графік 2.44) було отримано наступні відповіді: 40 респондента (80 %) – так, це обов’язково; 8 респондентів (16%) – частково але деякі програми потрібно вдосконалити; 1 респондент (2 %) – так, але для сімей у скруті; 1 респондент (2 %) – ні, це не потрібно.

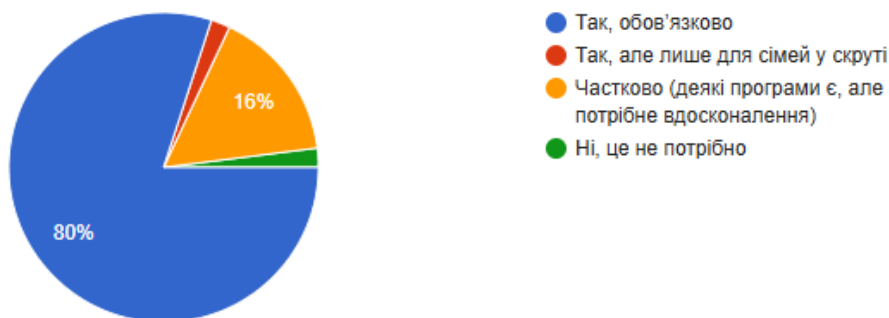
Таблиця 2.36

Питання 20	Респонденти	Відсотки
На Вашу думку, чи потрібно створювати спеціальні програми (державні чи громадські), спрямовані на підтримку сімей, де діти можуть тікати з дому?		
Так, це обов’язково	40	80
Частково але деякі програми потрібно вдосконалити	8	16
Так, але для сімей у скруті	1	2
Ні, це не потрібно	1	2

20. На Вашу думку, чи потрібно створювати спеціальні програми (державні чи громадські), спрямовані на підтримку сімей, де діти можуть тікати з дому?

 [Копіювати діаграму](#)

50 відповідей

Графік 2.44

Результати проведеного емпіричного дослідження щодо змісту соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку, підтвердили актуальність проблеми дитячих втеч та необхідність посилення профілактичної та соціально-педагогічної роботи як із дітьми, так і з їх батьками.

За результатами анкетування нами було з'ясовано:

1. Основними причинами самовільного залишення дітьми домівки є конфлікти в сім'ї, психологічне, фізичне, економічне та сексуальне насильство, складні життєві обставини, булінг, недостатня увага з боку батьків, а також негативний вплив однолітків і соціальних мережах.

2. Матеріальний стан родини не є основною причиною втеч дітей з дому, оскільки більшість респондентів зазначили задовільний або середній рівень забезпечення сім'ї.

3. Найбільш вразливою категорією є діти підліткового віку, особливо у період 11–15 років, коли загострюються конфлікти з батьками, потреба у самостійності та вплив соціального оточення.

4. Значна частина батьків визнає вплив насильства, неналежної комунікації у сім'ї та недостатньої психологічної підтримки на ризик втеч дітей з дому.

5. Більшість респондентів вважають, що ефективна профілактика самовільного залишення домівки має базуватися на покращенні взаємовідносин у сім'ї, психологічній підтримці дітей і батьків, розвитку довіри, підвищенні уваги до потреб дитини та ранньому виявленні кризових ситуацій.

6. Респонденти підкреслили важливу роль закладів загальної середньої освіти, соціальних педагогів, психологів, громадських організацій та спеціалізованих програм підтримки сімей у попередженні випадків самовільного залишення дітьми домівки.

7. Результати дослідження підтвердили необхідність удосконалення соціально-педагогічної роботи у громадських організаціях, зокрема у діяльності

Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» (м. Київ, Україна), шляхом розвитку профілактичних програм самовільного залишення домівки, психологічного консультування, просвітницької діяльності для батьків та комплексного соціального супроводу сімей групи ризику.

2.2. Соціально-педагогічні практики роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку

Соціально-педагогічна робота з дітьми, що самовільно залишають домівку, є важливим напрямом діяльності державних установ, центрів соціальних служб, закладів загальної середньої освіти, поліції, а також громадських організацій, благодійних осередків тощо. Така робота має комплексний характер, оскільки діти, що самовільно залишила домівку, часто перебувають у стані емоційної напруги, конфлікту з дорослими, впливу однолітків, небезпеки насильства, експлуатації, деперсивних станах тощо.

В Україні захист дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, забезпечується через діяльність служб у справах дітей, центрів соціальних служб, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей та підлітків, підрозділів ювенальної превенції Національної поліції, а також громадських організацій. *Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»* визначає правові засади діяльності органів, відповідальних за соціальний захист і профілактику правопорушень серед дітей [24].

Особливе місце у цій системі займає діяльність громадських організацій, оскільки вони можуть оперативно реагувати на кризові ситуації, надавати консультаційну, психологічну, правову, освітню та інформаційну підтримку, а також залучати суспільство до пошуку зниклих дітей. Одним із таких прикладів є діяльність Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» (м. Київ, Україна), яка реалізує проєкт «Служба розшуку дітей» та забезпечує роботу гарячої лінії «116 000». На офіційному сайті «Служби розшуку дітей» зазначено,

що номер «116 000» працює цілодобово та безкоштовно для абонентів мобільних операторів [3,4].

Практика Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» є показовою для дослідження соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку, оскільки організація працює не лише з фактом зникнення або втечі дитини, а й з причинами, ризиками та наслідками такої поведінки. Через гарячу лінію фахівці Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» отримують звернення від батьків, опікунів, родичів, свідків або інших осіб, які володіють інформацією про місцеперебування дітей. У процесі роботи важливим є не лише передання інформації до поліції, а й підтримка сім'ї, зниження паніки, з'ясування обставин зникнення та подальша профілактика повторних випадків (Таблиця 2.37).

Таблиця 2.37. Суб'єкти соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку

Суб'єкт роботи	Основні функції	Значення для профілактики самовільного залишення домівки
Служба у справах дітей	Захист прав дітей, облік дітей у складних життєвих обставинах, взаємодія з іншими організаціями	Виявлення сімейних ризиків, організація захисту дітей
Центри соціальних служб	Соціальний супровід дітей та сімей,	Підтримка батьків і дітей, робота з

	консультування, профілактична робота	причинами конфліктів у родині
Центри соціально- психологічної реабілітації дітей	Тимчасове перебування, психологічна допомога, соціально-педагогічна підтримка	Реабілітація дітей після кризової ситуації
Ювенальна превенція	Пошук дітей, що самовільно залишають домівку, профілактика правопорушень, робота з дітьми «групи ризику»	Оперативне реагування на випадки зникнення дітей
Громадські організації	Гарячі лінії, консультації, інформаційні кампанії, підтримка сімей	Гнучка допомога, кризове реагування, просвіта

Діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції також є важливим суб'єктом у системі реагування на випадки самовільного залишення домівки дітьми. Відповідно до документів з організації роботи підрозділів ювенальної превенції, вони здійснюють профілактичну роботу з дітьми, беруть участь у захисті їх прав та взаємодіють з іншими органами та установами.

Окремим напрямом є діяльність центрів соціально-психологічної реабілітації дітей. Відповідно до Типового положення, такі центри забезпечують надання соціальної, психологічної, педагогічної, медичної та юридичної допомоги дітям, які опинилися у складних життєвих обставинах (*Рисунок 2.1*)

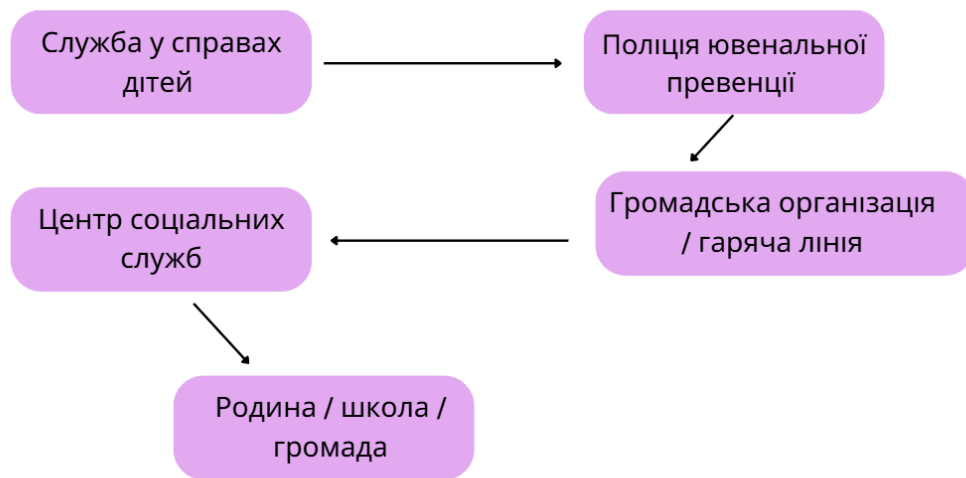

Рис. 2.1. Система взаємодії суб'єктів допомоги дитині, що самовільно залишила домівку

Соціально-педагогічна робота з дітьми, що самовільно залишають домівку, передбачає застосування різних форм діяльності. Найбільш доцільними є індивідуальна, групова та масова форми роботи. Їх поєднання дозволяє врахувати потреби дітей, вплив сімейного середовища, соціального оточення та ризик повторних втеч [21].

Індивідуальна форма роботи є базовою, оскільки саме вона дає змогу встановити довірливий контакт із дітьми або їх батьками. У межах цієї форми проводиться первинна бесіда, з'ясовуються обставини самовільного залишення домівки, аналізуються сімейні конфлікти, психологічний стан дітей, її стосунки з однолітками, батьками та вчителями, досвід булінгу, насильства або інших травматичних подій. Для громадської організації така форма роботи може реалізовуватися через телефонне консультування, первинну психологічну допомогу, перенаправлення до служб, а також подальший соціальний супровід дітей та родини.

Групова форма роботи спрямована на розвиток соціальних умінь, комунікації, вміння вирішувати конфлікти, у разі потреби звертатись за допомогою та безпечно взаємодіяти з дорослими та дітьми. Вона може включати тренінги для дітей, групи підтримки для батьків, заняття з профілактики булінгу, насильства, ризикованої поведінки та небезпечного впливу соціальних мереж на дітей [22].

Масова форма роботи передбачає проведення інформаційних кампаній, відкритих лекцій, просвітницьких заходів, публікацій у медіа, соціальних мережах, створення пам'яток для батьків та дітей. Для Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» ця форма є особливо важливою, оскільки організація працює не лише з окремими випадками зникнення дітей, а й із широким суспільним інформуванням про безпеку дітей (Таблиця 2.38).

Таблиця 2.38 Форми соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку

Форма роботи	Зміст роботи	Очікуваний результат
Індивідуальна	Консультації, бесіди, аналіз причин самовільного залишення домівки, кризова підтримка	Встановлення довіри, зниження тривоги, визначення потреб дітей
Групова	Тренінги, групи підтримки, заняття з комунікації та профілактики конфліктів дітей	Розвиток соціальних умінь, зниження ізоляції, формування безпечної поведінки дітей

Масова	Інформаційні кампанії, лекції, пам'ятки, соціальні акції, профілактичні заходи	Підвищення обізнаності батьків та дітей
--------	---	---

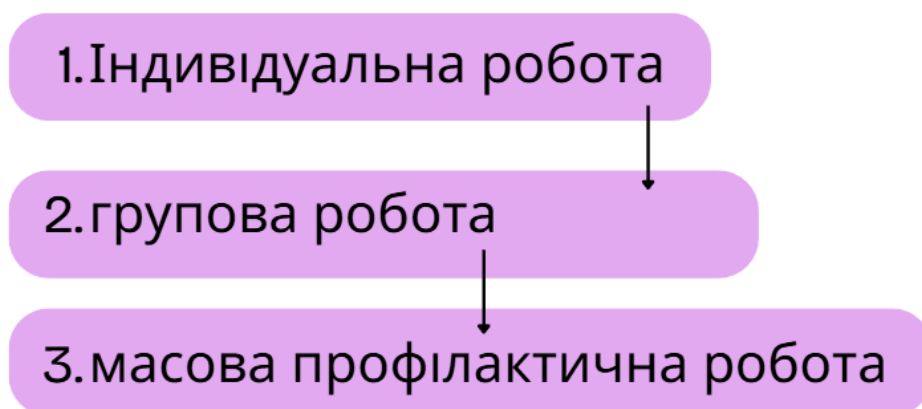

Рис. 2.2. Основні форми соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку

Методи соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку, мають бути спрямовані не лише на реагування після факту втечі, а й на запобігання повторних випадків. До найбільш ефективних методів можна віднести соціальний супровід, психологічне та соціально-педагогічне консультування, кризову інтервенцію, тренінгові технології, арт-терапевтичні методи, роботу з батьками та міжвідомчу взаємодію тощо [1, С. 54-59].

Соціальний супровід дітей передбачає системну підтримку дітей та їх родини. Він включає оцінку потреб дітей, визначення факторів ризику, залучення психологів, соціальних педагогів, центрів служб у справах дітей, закладів

загальної середньої освіти, поліції або громадських організацій. Особливе значення має індивідуальний план допомоги, який дозволяє визначити конкретні дії для стабілізації ситуації.

Консультування є одним із ключових методів роботи громадських організацій. Воно може бути психологічним, соціально-педагогічним, правовим або інформаційним. У випадку роботи гарячої лінії «116 000» консультація часто має кризовий характер, оскільки діти та батьки звертаються у стані страху, розгубленості або паніки. Завдання фахівця полягає у тому, щоб допомогти дорослим діяти послідовно, не звинувачувати дітей, зібрати необхідну інформацію для пошуку та надалі працювати над причинами самовільного залишення домівки [17, С. 34-45].

Тренінгові технології доцільно використовувати як у роботі з дітьми, так і з батьками. Для дітей вони можуть бути спрямовані на розвиток комунікативних умінь, емоційної саморегуляції, безпечної поведінки, протидії булінгу та небезпечним контактам в інтернеті. Для батьків, тренінги можуть стосуватись ненасильницького спілкування, побудови довіри, розпізнавання кризових сигналів у поведінці дитини.

Арт-терапевтичні методи є корисними у роботі з дітьми, яким складно прямо говорити про власні проблеми. Через малювання, казкотерапію, колажі, рольові ігри діти можуть безпечніше висловити страх, образу, тривогу або агресію. Такі методи не замінюють психологічну допомогу, але можуть бути ефективним елементом соціально-педагогічної підтримки дітей (Таблиця 2.39).

Таблиця 2.39. Методи соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку

Метод	Зміст застосування	Практичне значення
-------	--------------------	--------------------

Соціальний супровід	Системна підтримка дітей та сімей, оцінка потреб, план допомоги	Запобігання повторних втеч
Консультування	Психологічна, соціально-педагогічна, правова або кризова консультація	Зменшення напруги, пошук шляхів вирішення проблеми
Кризова інтервенція	Негайна допомога під час зникнення або повернення дітей	Стабілізація ситуації, безпечне реагування
Тренінги	Формування умінь спілкування, саморегуляції, безпечної поведінки	Профілактика конфліктів та ризикованої поведінки
Арт-терапевтичні методи	Творче вираження емоцій, робота з переживаннями	Зниження тривожності, розвиток саморефлексії
Робота з батьками	Просвіта, консультації, підтримка змін у вихованні	Покращення сімейних стосунків
Міжвідомча взаємодія	Міжвідомча взаємодія Співпраця поліції, закладів загальної середньої освіти, соціальних служб, громадських організацій	Комплексне вирішення ситуації

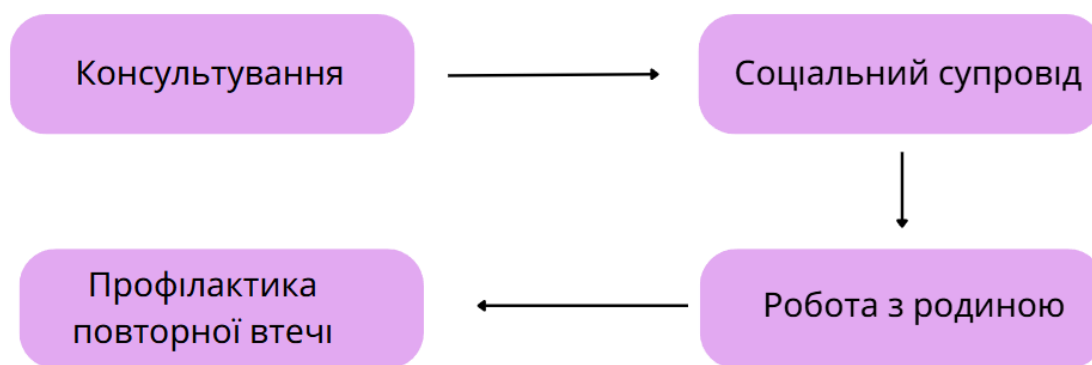

Рис. 2.3. Комплекс методів соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку

Результати проведеного нами емпіричного дослідження підтверджують доцільність саме комплексного підходу. Анкетування батьків дітей, що мали досвід самовільного залишення домівки, та батьків дітей «групи ризику» продемонструвало, що причини втеч найчастіше пов'язані не з одним окремим фактором, а з поєднанням сімейних конфліктів, психологічного стану дітей, впливу однолітків, булінгу, насильства, недостатньої уваги з боку батьків та впливу соціальних мереж. Зокрема, серед батьків дітей, які вже мали досвід втечі, 78 % назвали складні життєві обставини, 76 % - конфлікти в сім'ї, 72 % - вплив друзів та однолітків, 56 % - психологічне насильство, 54 % - булінг [20].

Отримані дані також засвідчили, що матеріальний стан сім'ї не завжди є визначальною причиною самовільного залишення домівки. Частина респондентів вказувала на фінансові труднощі, однак, результати дослідження показали, що навіть у сім'ях із відносно задовільним матеріальним становищем можуть виникати ситуації, коли діти самовільно залишає домівку. Це підтверджує необхідність аналізувати не лише економічний стан родини, а й якість комунікації, рівень безпеки, емоційний клімат й стиль виховання.

Особливо важливим є блок відповідей щодо профілактики самовільного залишення дітьми домівки. Батьки дітей, які мали досвід втечі, найчастіше зазначали, що запобігти таким випадкам можуть покращення взаємовідносин у сім'ї, підвищення рівня уваги та контролю, доступ до психологічної підтримки, а також підвищення рівня життя. Водночас, батьки дітей «групи ризику» вказували на потребу у психологічній підтримці сімей, клубах та гуртках для дітей, соціальній допомозі родинам у скруті та більшій увазі з боку закладів загальної середньої освіти (Таблиця 2.40, Рисунок 2.4).

Таблиця 2.40. Узагальнення результатів емпіричного дослідження щодо потреб у профілактиці самовільного залишення дітьми домівки

Напрямок профілактики	Дані дослідження	Соціально-педагогічне значення
Покращення сімейних стосунків	78 % батьків дітей із досвідом втечі вказали на важливість взаємовідносин у сім'ї	Потреба у сімейному консультуванні
Психологічна підтримка	72 % респондентів першої групи та 84 % другої групи вказали на потребу в психологічній підтримці	Необхідність доступних консультацій для дітей і батьків
Робота закладу загальної середньої освіти та громади	Робота закладу загальної середньої освіти та громади Респонденти	Важливість профілактики на рівні освітнього середовища

	називали консультації, антибулінгові заходи, просвіту для батьків і дітей	
Робота з батьками	Значна частина батьків готова більше спілкуватися з дітьми та змінювати підхід до виховання	Потреба у програмах батьківської компетентності
Програми підтримки	80 % батьків дітей «групи ризику» вважають такі програми обов'язковими	Актуальність державних і громадських програм профілактики

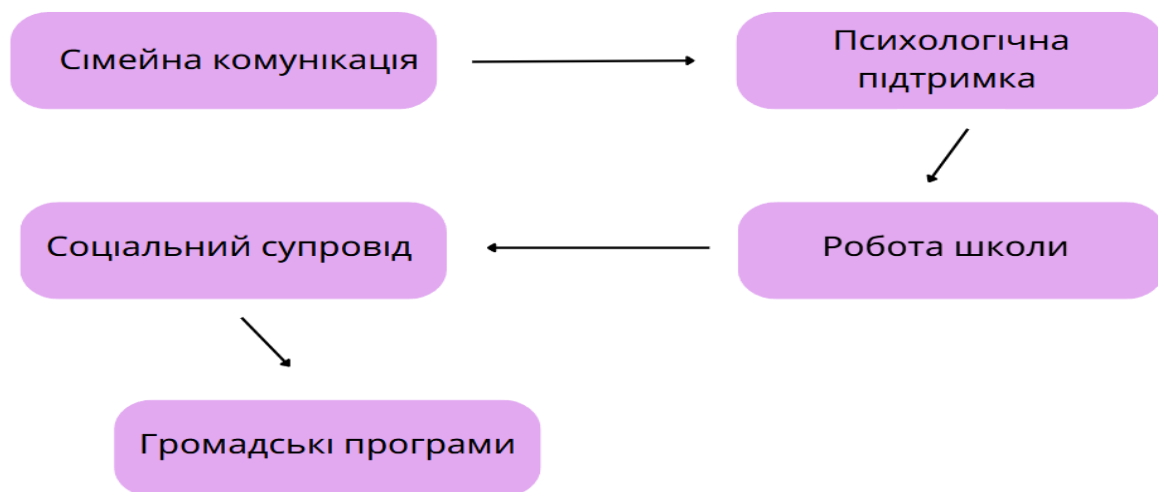

Рис. 2.4. Основні напрями профілактики самовільного залишення дітьми домівки за результатами анкетування

Таким чином, соціально-педагогічні практики громадських організацій у роботі з дітьми, що самовільно залишають домівку, мають бути спрямовані на три рівні: кризове реагування, підтримку після повернення дітей та профілактику повторних втеч. На першому рівні важливо швидко прийняти звернення, зібрати інформацію, сприяти взаємодії з поліцією та надати батькам первинну консультаційну підтримку. На другому рівні необхідно проаналізувати причини втечі, визначити ризики та залучити фахівців мультидистиплінарної команди. На третьому рівні слід працювати з родиною, закладом заочної середньої освіти, громадою та самими дітьми для формування безпечного середовища.

Досвід Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» показує, що громадська організація може виконувати важливу посередницьку роль між дітьми, сім'ями, поліцією, мережою соціальних служб та громадою. Її діяльність не обмежується пошуком зниклих дітей, а включає інформаційну підтримку, кризову комунікацію, просвітницьку роботу і профілактику повторного зникнення [7].

Отже, найбільш ефективною моделлю соціально-педагогічної роботи з дітьми, які самовільно залишають домівку, є комплексна модель, що поєднує індивідуальне консультування, соціальний супровід, групову профілактичну роботу, просвітницькі заходи для батьків, взаємодію з закладами загальної середньої освіти та міжвідомче партнерство. Саме така модель дозволяє не лише реагувати на вже наявну проблему, а й запобігати повторним втечам дітей.

Висновки до другого розділу

У другому розділі магістерської роботи було досліджено особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку, проаналізовано діяльність державних і громадських установ у сфері захисту прав дітей, а також представлено результати власного емпіричного дослідження, проведеного на базі Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» за участю батьків дітей, які мали досвід втечі з дому або належать до групи ризику.

У ході дослідження встановлено, що проблема самовільного залишення дітьми домівки є складним соціально-педагогічним явищем, яке формується під впливом комплексу психологічних, сімейних, соціальних та поведінкових чинників. Аналіз наукових джерел і практичної діяльності центрів соціальних служб показав, що ефективна допомога дітям цієї категорії можлива лише за умови комплексного міжвідомчого підходу, який об'єднує діяльність служб у справах дітей, центрів соціальних служб, закладів соціально-психологічної реабілітації, ювенальної поліції, закладів загальної середньої освіти та громадських організацій.

Особливу увагу у роботі було приділено діяльності громадських організацій, зокрема Всеукраїнської громадської організації «Магнолія», яка реалізує проєкт «Служба розшуку дітей» та забезпечує роботу гарячої лінії «116 000». Досвід організації свідчить, що громадський сектор відіграє важливу роль не лише у реагуванні на випадки зникнення дітей, а й у проведенні профілактичної, інформаційної, консультаційної та соціально-педагогічної роботи з родинами. Встановлено, що діяльність Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» базується на принципах оперативності, міжвідомчої взаємодії, конфіденційності та комплексної підтримки сімей, які опинилися у кризовій ситуації.

Результати проведеного емпіричного дослідження підтвердили актуальність проблеми самовільного залишення домівки дітьми та необхідність посилення профілактичної роботи. У ході анкетування було з'ясовано, що основними причинами самовільного залишення дітьми домівки є конфлікти у сім'ї, психологічне та фізичне насильство, булінг, складні життєві обставини, недостатня увага з боку батьків, негативний вплив однолітків та соціальних мереж. При цьому більшість респондентів не вважають матеріальний стан родини головною причиною втечі, що свідчить про важливість емоційного клімату в сім'ї та якості взаємовідносин між батьками та дітьми.

Дослідження також показало, що найбільш уразливою категорією є діти підліткового віку, особливо, у період від 11 до 15 років. Саме у цьому віці посилюється потреба у самостійності, підвищується вплив однолітків, виникають труднощі у спілкуванні з батьками, а також загострюються емоційні реакції на конфлікти, контроль чи нерозуміння з боку дорослих. Важливим результатом стало усвідомлення батьками ролі психологічної підтримки, відкритого спілкування та безпечного сімейного середовища у профілактиці втеч дітей з дому.

У межах дослідження було визначено найбільш ефективні форми соціально-педагогічної роботи з дітьми, які самовільно залишають домівку. До них належать індивідуальна, групова та масова форми роботи. Індивідуальна форма забезпечує встановлення довірливого контакту з дітьми, дають можливість здійснювати діагностику її потреб та надавати адресну допомогу. Групова форма сприяє розвитку комунікативних умінь, формуванню позитивних моделей поведінки та зниженню соціальної ізоляції. Масова форма роботи дозволяє проводити профілактичні інформаційні кампанії, просвітницькі заходи та залучати дітей до конструктивної соціальної активності.

Серед найбільш ефективних методів соціально-педагогічної роботи було виокремлено соціальний супровід, психологічне та соціально-педагогічне консультування, тренінгові технології, арт-терапевтичні методи та кризове реагування. Встановлено, що саме комплексне використання цих методів дає можливість не лише подолати наслідки кризової ситуації, а й запобігти повторним випадкам втечі дітей з дому. Особливо важливими є робота з батьками, розвиток умінь ненасильницького спілкування, профілактика булінгу та підвищення рівня психологічної підтримки дітей.

Проведене дослідження підтвердило, що ефективна соціально-педагогічна допомога дітям, що самовільно залишають домівку, має бути комплексною, системною та довготривалою. Вона повинна поєднувати індивідуальну підтримку дитини, роботу з родиною, міжвідомчу взаємодію та активне залучення громадських організацій до профілактики та реагування на кризові випадки.

Таким чином, результати другого розділу підтверджують, що проблема самовільного залишення дітьми домівки потребує не лише реагування після факту втечі, а насамперед системної профілактичної роботи, спрямованої на формування безпечного сімейного середовища, розвиток довірливих взаємовідносин між батьками та дітьми, підтримку психологічного благополуччя дітей та підвищення рівня соціально-педагогічної допомоги в громаді.

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ З ДІТЬМИ, ЩО САМОВІЛЬНО ЗАЛИШАЮТЬ ДОМІВКУ

3.1. Структурно-функціональна модель соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку

Проблема самовільного залишення домівки дітьми є однією з актуальних соціально-педагогічних проблем сучасного суспільства. Зростання психологічного навантаження на дітей, складні сімейні обставини, конфлікти в родині, соціальне ізолювання, наслідки воєнних дій та нестабільність соціального середовища можуть стати причинами самовільного залишення домівки. У таких ситуаціях діти часто опиняються у небезпечному середовищі, що створює ризики для їх фізичного, психологічного та соціального благополуччя.

Важливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграють громадські організації, діяльність яких спрямована на підтримку дітей, профілактику кризових ситуацій, соціальний супровід та допомогу сім'ям. Соціально-педагогічна робота з дітьми, які самовільно залишають домівку, потребує комплексного підходу, міждисциплінарної взаємодії та створення умов для безпечного повернення дітей до суспільства [6].

Саме тому, виникає необхідність розроблення структурно-функціональної моделі соціально-педагогічної роботи громадської організації з дітьми, що самовільно залишають домівку. Така модель дозволяє систематизувати основні напрями діяльності, визначити суб'єктів взаємодії, зміст роботи та очікувані результати соціально-педагогічної підтримки (*Рисунок 3.1*).

Структурно-функціональна модель соціально-педагогічної роботи в ГО з дітьми, що самовільно залишають домівку

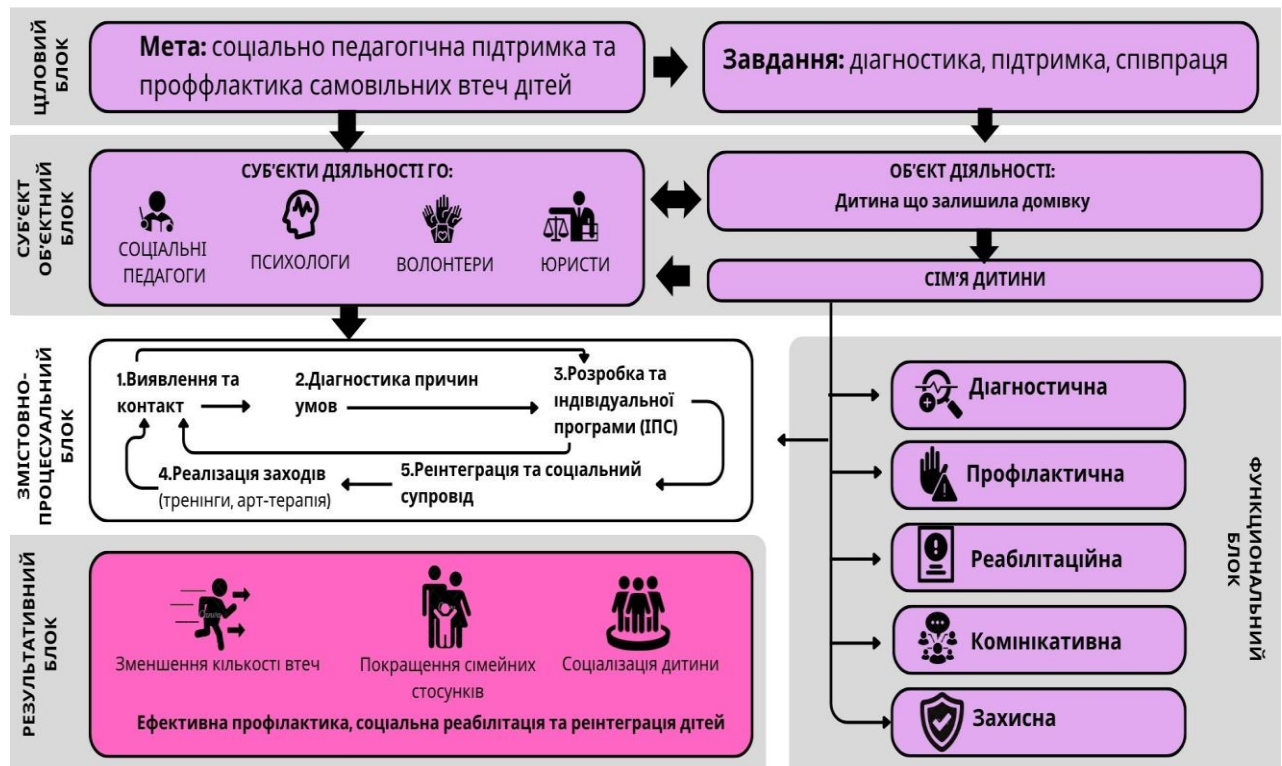

Рис. 3.1. Структурно-функціональна модель соціально-педагогічної роботи громадської організації з дітьми, що самовільно залишають домівку

Розроблена структурно-функціональна модель соціально-педагогічної роботи громадської організації з дітьми, що самовільно залишають домівку, спрямована на комплексне вирішення проблеми самовільного залишення домівки дітьми та забезпечення соціальної підтримки дітей у кризовій ситуації. Структурно-функціональна модель побудована з урахуванням сучасних соціальних викликів та необхідності міждисциплінарної команди соціальної роботи.

В основі структурно-функціональної моделі є цільовий блок, який визначає мету та основні завдання соціально-педагогічної роботи. Головною метою діяльності громадської організації є створення умов для підтримки дітей,

попередження повторного самовільного залишення домівки та сприяння їх успішній соціалізації. Реалізація цієї мети передбачає не лише реагування на вже наявні кризові ситуації, а й проведення профілактичної роботи, спрямованої на зміцнення емоційної стійкості дітей та покращення сімейного мікроклімату.

Важливим компонентом структурно-функціональної моделі є суб'єктно-об'єктний блок. До суб'єктів діяльності належать фахівці соціальної роботи, практичні психологи, юристи, медичні працівники, волонтери та представники громадських організацій. Їх взаємодія забезпечує комплексний підхід до вирішення проблем дітей. Особливе значення має співпраця із сім'ями, закладами загальної середньої освіти та центрами соціальних служб, оскільки проблема самовільного залишення домівки часто пов'язана із конфліктами у сім'ї, труднощами у спілкуванні з однолітками та вчителями та недостатньою соціальною підтримкою.

Об'єктом діяльності у структурно-функціональній моделі виступають діти, що самовільно залишили домівку або перебувають у «групі ризику» повторного самовільного залишення домівки. Такі діти потребують не лише допомоги у вирішенні конкретної кризової ситуації, а й тривалої підтримки, спрямованої на відновлення довіри до дорослих, формування умінь емоційної саморегуляції та безпечної поведінки.

Центральне місце у структурно-функціональній моделі займає змістово-процесуальний блок, який відображає основні етапи соціально-педагогічної роботи. Перший етап – виявлення та встановлення контакту – є надзвичайно важливим, оскільки саме від рівня довіри між дітьми та фахівцями залежить ефективність подальшої роботи. На цьому етапі фахівці намагаються створити безпечне середовище, в якому діти можуть відкрито говорити про свої хвилювання та проблеми.

Наступний етап передбачає комплексну діагностику ситуації та визначення причин самовільного залишення домівки. Фахівці аналізують особливості сімейного виховання, емоційний стан дітей, взаємини з однолітками та вчителями, умови навчання, академічну успішність та соціальне оточення. Такий аналіз дозволяє визначити фактори ризику та обрати найбільш ефективні форми соціального супроводу та підтримки.

На основі отриманих результатів розробляється індивідуальна програма підтримки дітей. Вона враховує вік дітей, їх психологічні та соціальні особливості, життєвий досвід та актуальні потреби. Індивідуальний підхід є важливою умовою ефективності соціально-педагогічної роботи, оскільки кожна ситуація самовільного залишення домівки має свої причини та особливості.

Етап реалізації соціально-педагогічних заходів включає проведення профільних консультацій, тренінгів, занять з розвитку комунікативних умінь, арт-терапевтичних вправ, груп підтримки та інших форм роботи. Значна увага приділяється розвитку у дітей умінь конструктивного вирішення конфліктів, підвищенню самооцінки та формуванню здатності звертатись за допомогою у складних життєвих ситуаціях.

Не менш важливим є етап соціального супроводу та реінтеграції. Він спрямований на допомогу дітям у поверненні до звичного соціального середовища, відновленні взаємин із сім'єю та адаптації до освітнього процесу. У межах цього етапу здійснюється постійний моніторинг емоційного стану дітей, підтримка сім'ї та координація взаємодії між усіма учасниками процесу.

Функціональний блок структурно-функціональної моделі визначає основні напрями діяльності громадської організації. Діагностична функція забезпечує вивчення причин кризової ситуації та потреб дітей. Профілактична функція спрямована на попередження повторного залишення домівки та формування безпечної поведінки. Реабілітаційна функція передбачає створення умов для відновлення соціальної активності та психологічного благополуччя дітей.

Комунікативна функція забезпечує налагодження взаємодії між дітьми, сім'ями, групою фахівців та представниками соціальних інституцій. Водночас, захисна функція спрямована на забезпечення прав дітей, попередження насильства та створення безпечного середовища для їх розвитку та становлення.

Результативний блок моделі відображає очікувані результати соціально-педагогічної роботи. Насамперед, це зменшення кількості повторного залишення домівки, покращення сімейних взаємин та підвищення рівня соціальної адаптації дітей. Важливим результатом також є формування у дітей умінь конструктивного спілкування, емоційної стійкості та здатності ефективно вирішувати конфліктні ситуації.

Крім того, структурно-функціональна модель сприяє підвищенню ефективності взаємодії між громадськими організаціями, центрами соціальних служб, закладами загальної середньої освіти та сім'ями. Така співпраця дозволяє забезпечити комплексний підхід до підтримки дітей та створити умови для їх повноцінного розвитку.

Таким чином, запропонована структурно-функціональна модель є цілісною системою соціально-педагогічної роботи, яка поєднує профілактичну, підтримувальну та реабілітаційну діяльність. Її впровадження у діяльність громадських організацій сприятиме підвищенню ефективності допомоги дітям, що самовільно залишають домівку, та забезпеченню їхньої успішної соціалізації.

Отже, проблема самовільного залишення домівки дітьми потребує комплексного та системного підходу, який поєднує соціально-педагогічну, психологічну та правову підтримку. Громадські організації відіграють важливу роль у забезпеченні допомоги дітям, які опинилися у кризовій ситуації, а також у проведенні профілактичної роботи із сім'ями та соціальним оточенням. Розроблена структурно-функціональна модель соціально-педагогічної роботи дозволяє систематизувати основні напрями діяльності, визначити етапи взаємодії з дитиною та забезпечити координацію роботи між різними фахівцями.

Важливою перевагою структурно-функціональної моделі є її комплексність, орієнтація на потреби дітей та спрямованість на створення безпечного середовища для їх розвитку.

Реалізація структурно-функціональної моделі сприятиме зменшенню кількості повторного самовільного залишення домівки, покращенню сімейних взаємин, підвищенню рівня соціальної адаптації дітей та формуванню ефективної системи соціально-педагогічної підтримки у діяльності громадських організацій.

3.2. Методичні розробки соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку (на прикладі досвіду громадської організації «Магнолія» (м. Київ, Україна))

Для ефективної профілактики самовільного залишення домівки серед дітей та підлітків доцільно впроваджувати комплекс соціально-педагогічних заходів, спрямованих на раннє виявлення кризових ситуацій у сім'ї, підтримку батьків, міжвідомчу взаємодію фахівців та формування безпечного середовища для дітей. Практичний досвід діяльності Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» свідчить про важливість поєднання консультативної допомоги, інформаційно-просвітницької роботи, соціального супроводу сімей та профілактичних програм.

Особливістю діяльності організації є функціонування гарячої лінії «116 000», консультанти якої працюють переважно з батьками або законними представниками дітей. У випадках повторного самовільного залишення домівки фахівці організації аналізують ситуацію в сім'ї, оскільки повторні втечі можуть свідчити про наявність домашнього насильства, емоційного неблагополуччя, конфліктів або інших кризових обставин. За необхідністю, Всеукраїнська громадська організація «Магнолія» спрямовує звернення до соціальних служб

для перевірки умов проживання дітей та організації подальшого соціального супроводу родини.

Важливим напрямом діяльності організації є створення методичних матеріалів та інформаційних гайдів для дітей та батьків:

- «Що робити батькам, якщо дитина зникла?»;
- «Перші кроки у пошуку дитини»;
- «Як запобігти повторним втечам дитини з дому?»;
- «Куди звертатися по допомогу?»;
- «Особливості комунікації з підлітками у кризових ситуаціях» [3,4].

Окреме значення має інформаційно-просвітницька діяльність через соціальні мережі, YouTube-платформи та телевізійні програми. Представники Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» беруть участь у соціальних проєктах та тематичних ефірах на провідних телеканалах України, де висвітлюються питання безпеки дітей, профілактики самовільного залишення домівки, підтримки сімей та алгоритму дій батьків у разі зникнення дітей. Інформаційні пости, відеоролики та онлайн-кампанії дозволяють оперативно поширювати профілактичну інформацію та підвищувати рівень обізнаності населення.

Для ефективної профілактики втеч з дому серед дітей ми пропонуємо ряд соціально-педагогічних заходів.

1. Тренінг: «Технології втручання та соціального супроводу дітей, що самовільно залишають домівку»

Мета тренінгу: підвищення професійної компетентності фахівців соціальної роботи у питаннях виявлення ризиків, встановлення контакту з дитиною та побудови ефективного алгоритму реінтеграції в сім'ю, громаду, освітнє середовище або альтернативне середовище.

*Модуль 1. Аналітика та діагностика явища самовільного залишення
домівки (1,5 години)*

1. Теоретичний матеріал.

Класифікація втеч (ситуативні, протестні, зумовлені психічними розладами, жорстоким поведінням, конфліктами в сім'ї тощо). Поняття «дромоманія», «соціальна дезадаптація», «самовільне залишення домівки».

2. Практична вправа.

Робота в малих групах. Фахівці соціальної роботи аналізують кейси та розмежовують зовнішні фактори (сім'я, заклад освіти, громада) та внутрішні (психологічна травма, депресивні стани, пошук ідентичності, емоційне вигорання дитини тощо).

Модуль 2. Специфіка соціального сервісу (1,5 години)

1. Вправа «Контакт з дитиною».

Відпрацювання навичок першого контакту з дитиною без формування страху чи агресії (позиція тіла, безпечна дистанція, комунікація, невербальні сигнали).

2. Вправа «Модератор».

Моделювання ситуації, коли дитина відмовляється повертатися додому. Відпрацювання навичок активного слухання, валідації емоцій та кризового консультування.

3. Вправа «Безпека фахівця соціальної роботи».

Оцінка ризиків середовища, аналіз криміногенних зон, груп впливу та потенційно небезпечних ситуацій.

*Модуль 3. Кейс-менеджмент та міжвідомча взаємодія у роботі з
дитиною (1,5 години)*

1. Теоретичний матеріал.

Алгоритм дій від моменту виявлення дитини до закриття випадку. Роль громадської організації як посередника між сім'єю, поліцією, центрами соціальними службами та закладами освіти.

2. Вправа «Маршрут дитини».

Складання маршруту взаємодії дитини з мультидисциплінарною командою. Розподіл функцій між суб'єктами соціальної роботи. Визначення ситуацій, коли громадська організація може забезпечувати конфіденційність інформації, а коли зобов'язана передавати інформацію державним структурам.

Модуль 4. Співпраця «Дитина – Батьки» (1,5 години)

1. Робота з батьками.

Особливості комунікації з батьками після повернення дитини додому. Профілактика повторної втечі в перші 48 годин.

2. Вправа «Сімейна конференція».

Залучення родичів або значущих дорослих для створення «сітки безпеки» навколо дитини.

Підготовчі дії до тренінгу

1. Гайд-інтерв'ю. Перелік запитань для оцінки рівня небезпеки (наявність насильства, суїцидальних думок, депресивних станів, конфліктів у сім'ї тощо).

2. План безпеки дитини. Документ, який заповнюється спільно з дитиною та містить контакти довірених осіб, алгоритм дій у кризовій ситуації та перелік безпечних місць.

3. Нормативно-правова база. Закони України, міжнародні документи та внутрішні протоколи взаємодії між службами.

2. Інформаційно-просвітницький захід: «Перші дії батьків у разі зникнення дитини».

Мета заходу: формування у батьків умінь швидкого реагування у випадку зникнення дитини та ознайомлення з алгоритмом звернення по допомогу.

Основні тематичні блоки

- Алгоритм першочергових дій у перші години після зникнення дитини.
- Особливості взаємодії з Національною поліцією України.
- Підготовка актуальної інформації про дитину.
- Роль гарячої лінії 116 000 у підтримці батьків.
- Психологічна підтримка родини у кризовій ситуації.
- Профілактика повторних випадків самовільного залишення домівки.

Форми роботи

- мінілекції;
- інформаційні буклети;
- розбір практичних ситуацій;
- онлайн-консультації;
- тематичні відеоролики.

Очікувані результати

- підвищення рівня обізнаності батьків;
- скорочення часу реагування у кризових ситуаціях;
- популяризація діяльності гарячої лінії 116 000;
- формування відповідального батьківства.

3. Інформаційна онлайн-кампанія: «Дитина не повинна тікати з дому».

Мета заходу: профілактика самовільного залишення домівки дітьми шляхом поширення інформаційних матеріалів через соціальні мережі, телебачення та цифрові платформи.

Основні напрями реалізації

- Публікація інформаційних постів для батьків у соціальних мережах.
- Створення коротких відеороликів із рекомендаціями психологів та соціальних педагогів.
- Проведення онлайн-ефірів та вебінарів.

- Участь представників громадської організації у телевізійних програмах та соціальних проектах.
- Інформування про діяльність гарячої лінії «116 000».
- Поширення історій успішного подолання сімейних криз.

Очікувані результати

- підвищення рівня суспільної обізнаності;
- профілактика сімейних конфліктів;
- зменшення ризику повторних втеч дітей;
- популяризація соціально-педагогічної допомоги;
- посилення міжвідомчої взаємодії.

Отже, досвід діяльності Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» свідчить про ефективність комплексного підходу до соціально-педагогічної роботи з дітьми, що самовільно залишають домівку. Важливим компонентом діяльності організації є не лише реагування на факт зникнення дітей, а й профілактика повторних випадків втеч, соціальний супровід сімей, консультативна підтримка батьків та взаємодія із соціальними службами.

Функціонування гарячої лінії «116 000» забезпечує оперативну інформаційну та психологічну допомогу сім'ям, а також сприяє координації між державними структурами та громадським сектором. У випадках повторного самовільного залишення домівки дітьми важливого значення набуває оцінка сімейного середовища та організація соціального супроводу родини.

Розроблені тренінги, інформаційно-просвітницькі заходи, методичні гайди та онлайн-кампанії сприяють підвищенню рівня батьківської компетентності, розвитку умінь конструктивної комунікації та попередженню кризових ситуацій у сім'ях. Використання соціальних мереж, YouTube-платформ та телевізійних програм дозволяє значно розширити аудиторію профілактичної роботи та забезпечити доступність соціально-педагогічної допомоги для населення.

Висновки до третього розділу

Отже, у третьому розділі було досліджено організаційне забезпечення соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку, а також розроблено структурно-функціональну модель та методичні рекомендації щодо здійснення такої діяльності. Проведений аналіз дозволив встановити, що проблема дитячих втеч має комплексний характер і потребує системного підходу, який поєднує профілактичну, консультативну, реабілітаційну та соціально-захисну роботу.

У межах дослідження було визначено, що самовільне залишення домівки часто пов'язане з несприятливими умовами сімейного виховання, емоційним неблагополуччям, конфліктами між батьками та дітьми, насильством, соціальною дезадаптацією, психологічними травмами та недостатнім рівнем підтримки дітей з боку найближчого соціального оточення. Встановлено, що сучасні соціальні виклики, зокрема наслідки воєнних дій, економічна нестабільність та погіршення психоемоційного стану дітей і підлітків, підвищують ризик виникнення кризових ситуацій та повторних втеч із дому.

Розроблена структурно-функціональна модель соціально-педагогічної роботи в громадській організації з дітьми, що самовільно залишають домівку дозволила систематизувати основні напрями діяльності громадської організації та визначити ключові етапи взаємодії з дітьми. Встановлено, що ефективність соціально-педагогічної допомоги значною мірою залежить від комплексності підходу, міжвідомчої взаємодії та індивідуалізації роботи з кожною дитиною. Важливими компонентами моделі визначено діагностику причин втечі, встановлення довірливого контакту з дітьми, розроблення індивідуального плану підтримки, соціальний супровід та подальшу реінтеграцію дітей у сімейне та освітнє середовище.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Особливого значення у процесі соціально-педагогічної роботи набуває діяльність громадських організацій, які забезпечують швидке реагування на кризові ситуації, інформаційну підтримку сімей, організацію консультативної допомоги та взаємодію між державними установами та громадським сектором. Досвід діяльності Всеукраїнської громадської організації «Магнолія» підтвердив ефективність комплексної допомоги дітям та сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах. Важливим напрямом діяльності організації є робота гарячої лінії «116 000», яка забезпечує інформаційну, психологічну та координаційну підтримку батьків у випадку зникнення дитини.

У ході дослідження було розроблено методичні рекомендації та соціально-педагогічні заходи, спрямовані на профілактику самовільного залишення домівки дітьми. Запропонований тренінг для фахівців соціальної роботи сприяє підвищенню професійної компетентності спеціалістів у питаннях кризового втручання, встановлення контакту з дітьми, оцінки ризиків та організації соціального супроводу. Практичні вправи, кейс-методи та моделювання кризових ситуацій дозволяють удосконалити навички міжвідомчої взаємодії та роботи з сім'єю.

Важливим елементом профілактичної діяльності визначено інформаційно-просвітницьку роботу з батьками та громадськістю. Проведення онлайн-кампаній, тематичних заходів, вебінарів, соціальної реклами та створення інформаційних матеріалів сприяє підвищенню рівня обізнаності населення щодо причин самовільного залишення домівки дітьми, алгоритму дій у кризових ситуаціях та можливостей отримання допомоги. Така діяльність дозволяє не лише оперативно реагувати на випадки зникнення дітей, а й попереджати повторні випадки самовільного залишення домівки.

У результаті дослідження встановлено, що ефективна соціально-педагогічна робота з дітьми, які самовільно залишають домівку, можлива лише за умови комплексної взаємодії сім'ї, громадських організацій, закладів освіти, центрів соціальних служб, правоохоронних органів та психологічних служб. Важливу роль відіграє створення безпечного середовища для дітей, підтримка її емоційного стану, формування умінь конструктивного спілкування та здатності звертатися по допомогу у кризових ситуаціях.

Таким чином, результати дослідження підтвердили актуальність проблеми самовільного залишення домівки дітьми та необхідність удосконалення соціально-педагогічної роботи у діяльності громадських організацій. Запропонована структурно-функціональна модель та методичні розробки можуть бути використані у практичній діяльності соціальних педагогів, психологів, соціальних працівників, громадських організацій і закладів освіти з метою підвищення ефективності профілактики самовільного залишення домівки дітьми та забезпечення комплексної підтримки дітей і сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 134 с.
2. Васильєва-Халатникова М. О. Педагогічні умови та особливості організації соціокультурного середовища інклюзії у закладі загальної середньої освіти для дитини з інвалідністю. Advanced trends of the modern development of psychology and pedagogy in European countries: Collective monograph. Riga : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2019. Р. 67 – 82.
3. Громадська організація Магнолія. Офіційний сайт. <https://magnolia.org.ua/>
4. Гаряча лінія Служби розшуку дітей Магнолія «116 000».
5. Деякі питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 верес. 2008 р. № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-п>
6. Державний стандарт соціальної послуги профілактики : Наказ Міністерства соціальної політики України від 01 лип. 2016 р. № 716. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1022-16>
7. Закон України «Про охорону дитинства». – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua
8. Закон України «Про соціальні послуги». – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua
9. Закон України «Про освіту». – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua
10. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua
11. Зверєва І. Д. Соціальна робота в Україні : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 256 с.
12. Капська А. Й. Соціальна педагогіка: підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 488 с.
13. Красілова Ю. М. Особливості реакції на фрустрацію неповнолітніх засуджених. Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І

Франка, Том 11, Психологія особистості, Психологічна допомога особистості. 2017. випуск 16. С. 75–84.

14. Конвенція про права дитини: прийнята Генеральною Асамблеєю ООН від 20 листоп. 1989 р. (ратифікована Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021

15. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2018. 560 с.

16. Технології соціально-педагогічної роботи: навчальний посібник / за ред. А. Й. Капської. Київ : Слово, 2015. 328 с.

17. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Т. В. Журавель. Київ, 2017. 412 с.

18. Науменко Н. В. Соціально-педагогічна підтримка дітей групи ризику : монографія. Харків : Основа, 2020. 276 с.

19. Овчарова Р. В. Практична психологія освіти : навчальний посібник. – Київ : Академвидав, 2018. 448 с.

20. Профілактика девіантної поведінки дітей та молоді : навчально-методичний посібник / за ред. В. М. Оржеховської. Київ : Педагогічна думка, 2019. 216 с.

21. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квіт. 2001 р. № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

22. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січ. 2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>

23. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю : Закон України від 21 черв. 2001 р. № 2558-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>

24. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24 січ. 1995 р. № 20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр>

25. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 берез. 2012 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>

26. Харченко С. Я. Соціально-педагогічна діяльність з дітьми та молоддю : навчальний посібник. Луганськ: Альма-матер, 2016. 320 с.

Анкета 1.

Блок 1. Статистичний

1. Ваш сімейний стан:

- Одружені / у цивільному шлюбі
- Розлучені
- Вдова(вець)
- Неодружені

2. Кількість дітей у Вашій родині:

- Одна дитина
- Дві дитини
- Три і більше

3. Ваш матеріальний стан:

- Вистачає коштів на всі основні потреби та відпочинок
- Вистачає лише на основні потреби
- Часто виникають труднощі з коштами
- Живемо у стані постійної фінансової скрути

4. Хто проживає разом із дитиною:

- Обоє батьків
- Один із батьків
- Інші родичі (бабуся, дідусь тощо)
- Інші опікуни

5. Чи є у Вашій родині досвід виховання дітей із особливими потребами:

- Так, є
- Немає

6. Якій вік Вашій дитини?

- 1-5
- 6-10

- 11-15
- 16-18

7. Яка стать у Вашій дитини?

- Хлопчик
- Дівчинка

8. В якому населеному пункті проживає Ваша дитина?

- Місто
- Селеще міського типу
- Село
- Немає відповіді

Блок 2. Основні причини втечі (на думку батьків)

9. На Вашу думку, основні причини, через які дитина може втекти з дому:

- Конфлікти в сім'ї
- Складні життєві обставини в родині
- Фінансові труднощі
- Вплив друзів/однолітків
- Бажання незалежності
- Булінг
- Нарко або алко залежність батьків/опікунів
- Психологічне насилля
- Інше (вказіть)

10. Наскільки фінансовий стан сім'ї впливає на ймовірність втечі дитини:

- Дуже сильно
- Помірно
- Немає значного впливу
- Складно відповісти

11. Чи були випадки фізичного насильства у Вашій родині:

- Так, час від часу

- Так, рідко
- Ні, не було
- Немає відповіді

12. На Вашу думку, чи може фізичне насильство стати причиною втечі дитини:

- Так, завжди
- Так, іноді
- Ні, це не є причиною
- Важко відповісти

13. Чи були у Вашій родині випадки сексуального або сексуалізованого насильства? *

- Так
- Ні
- Важко відповісти

14. На Вашу думку, чи може сексуальне або сексуалізоване насильство бути причиною втечі дитини?

- Так, безумовно
- У деяких випадках
- Ні, не вважаю це причиною
- Важко відповісти

15. Чи відіграє роль у втечах дітей неналежне виховання з боку батьків?:

- Так, значну
- Частково
- Ні
- Важко відповісти

16. Чи Ви вважаєте, що комунікація з однолітками може стати причиною втечі дитини з дому?

- Так, повінстю
- Так, частково

- Ні
- Важко відповісти

17. Наскільки велике значення має освітнє середовище у випадках втеч:

- Дуже велике
- Частково
- Не впливає
- Важко відповісти

18. Чи вважаєте Ви що одна з причин втечі дітей з дому є – вплив ЗМІ та соціальних мереж (тіток, інстаграм, фейсбук тощо)

- Впливає
- Частково впливає
- Не впливає
- Важко відповісти

19. Чи зверталися Ви по допомогу до спеціалістів (соціальний педагог, психолог, психотерапевт, тощо) у зв'язку з поведінкою дитини:

- Так, регулярно
- Так, один чи кілька разів
- Ні, не зверталися
- Планую звернутися
- Не планую звертатись

Блок 3. Профілактика та попередження

20. Що, на Вашу думку, могло б запобігти втечам дітей із дому:

- Покращення взаєморозуміння в сім'ї
- Підвищення рівня життя
- Підвищення рівня уваги та контролю за дитиною
- Доступ до психологічної підтримки
- Інше (вказіть)

21. Які заходи у школі чи громаді допомогли б зменшити випадки втеч:

- Психологічні та соціально педагогічні консультації
- Профілактичні заходи щодо булінгу
- Гурткова робота в учбовому закладі або позашкільному закладі
- Просвітницька діяльність для батьків і дітей
- Інше (вказіть)

22. Чого найбільше потребує дитина, аби не залишати дім:

- Любові та підтримки
- Відчуття безпеки
- Фінансового забезпечення
- Свободи і довіри
- Педагогічний вплив
- Інше (вказіть)

23. Як би Ви охарактеризували власний рівень готовності змінювати підхід до виховання дитини:

- Готовий/готова до змін
- Частково готовий/готова
- Не готовий/готова
- Важко відповісти

24. Яку допомогу від держави чи громади Ви вважаєте найбільш ефективною у профілактиці втеч:

- Психологічна та соціально педагогічна підтримка
- Фінансова допомога сім'ям
- Освітні програми для батьків
- Соціальний супровід сімей
- Інше (вказіть)

Анкета 2.

Блок 1. Статистичні дані (5 питань)

1. Який Ваш сімейний стан?
 - Одружені / у шлюбі
 - Розлучені
 - Самотній батько/мати
 - Співмешкання без офіційного шлюбу
2. Який Ваш матеріальний стан ви оцінюєте для своєї сім'ї?
 - Високий (можемо дозволити собі все необхідне й більше)
 - Середній (маємо все базове, іноді можемо дозволити додаткові витрати)
 - Нижче середнього (іноді бракує коштів на базові потреби)
 - Складний (бракує навіть на основні потреби)
3. Скільки дітей проживає з Вами?
 - 1
 - 2
 - 3 і більше
4. Вік Вашої дитини, яка потенційно може залишити дім:
 - 7–10 років
 - 11–14 років
 - 15–18 років
5. Вкажіть Ваше місто/селище проживання:
 - Місто
 - Селище міського типу
 - Село

Блок 2. Причини можливих втеч дітей (10 питань)

6. На Вашу думку, основні причини, чому діти можуть залишати дім:
 - Конфлікти в сім'ї

- Фінансові труднощі
 - Відсутність уваги з боку батьків
 - Фізичне насильство
 - Психологічне насильство
 - Сексуальне насильство
 - Економічне насильство
 - Булінг
 - Бажання довести свою незалежність батькам
 - Втеча з дому як протест
 - Інше (власний варіант)
7. Чи вважаєте Ви, що фінансовий стан родини впливає на ризик втечі дітей?
- Так, має значний вплив
 - Частково, у поєднанні з іншими факторами
 - Майже не впливає
 - Зовсім не має значення
8. Які форми непорозуміння у сім'ї найбільше можуть вплинути на дитину?
- Фізичні покарання
 - Часті сварки між батьками
 - Знецінення почуттів дитини («ти ще малий/дурниці говориш»)
 - Відсутність спільного проведення часу
 - Інше (власний варіант)
9. Чи були випадки фізичного насильства у Вашій сім'ї?
- Так, систематично
 - Так, але дуже рідко
 - Ні, ніколи
 - Важко відповісти
10. Як Ви вважаєте, фізичне насильство може бути причиною втечі дітей з дому?

- Так, це основна причина
- Частково, разом з іншими факторами
- Рідко є причиною
- Не має значення

11. Чи були у Вашій сім'ї випадки сексуального насильства? (приховане питання)

- Так
- Ні
- Не хочу відповідати

12. На Вашу думку, чи може сексуальне насильство стати причиною втечі дітей з дому?

- Так, безумовно
- У деяких випадках
- Рідко
- Ні

13. Як Ви оцінюєте стосунки вашої дитини з однолітками?

- Добрі, має багато друзів
- Середні, є кілька близьких друзів
- Складні, часто конфлікти
- Важко відповісти

14. Яку роль, на Вашу думку, відіграє інтернет та соціальні мережі у можливих втечах дітей?

- Велику (там можуть «затягнути» у небезпечні компанії)
- Середню (вплив є, але не критичний)
- Мінімальну
- Не має значення

15. Що, на Вашу думку, найбільше бракує дітям, які потенційно можуть залишити дім?

- Розуміння і підтримка з боку батьків\опікунів
- Незадовільний матеріальний стан в родині
- Довіри й відкритої розмови з боку батьків\опікунів
- Відсутність безпеки від насильства
- Достатньої уваги від батьків\опікунів
- Інше (власний варіант)

Блок 3. Профілактика та заходи (5 питань)

16. Які заходи, на Вашу думку, допомогли б попередити втечі дітей з дому?
 - Психологічна підтримка для сімей
 - Клуби/гуртки для дітей
 - Соціальна допомога родинам у скруті
 - Більше уваги зі сторони школи
 - Інше (свій варіант)
17. Які кроки готові зробити Ви особисто, щоб запобігти цьому явищу?
 - Приділяти більше часу дитині
 - Уникати фізичних покарань
 - Говорити з дитиною про її проблеми
 - Звернутись по допомогу до психолога
 - Інше
18. Як, на Вашу думку, повинна діяти школа для попередження таких випадків?
 - Організовувати бесіди та тренінги з психологами
 - Виявляти дітей із проблемних сімей і підтримувати їх
 - Працювати з батьками
 - Інше
19. Які соціальні служби або організації могли б найбільше допомогти у вирішенні проблеми?
 - Державні служби у справах дітей
 - Громадські організації

- Церква/релігійні спільноти
- Шкільні психологи
- Інше

20. На Вашу думку, чи потрібно створювати спеціальні програми (державні чи громадські), спрямовані на підтримку сімей, де діти можуть тікати з дому?

- Так, обов'язково
- Так, але лише для сімей у скруті
- Частково (деякі програми є, але потрібне вдосконалення)
- Ні, це не потрібно